

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ζ' • ΤΕΥΧΟΣ 65 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1984 • ΣΕΒΑΤ 5744

דְרַשׁוּ ה֑ וְעֹזֹ בְקִשׁוּ פְנֵיו תָמִיד

«Ζητεῖται τὸν Κύριον καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ἐκζητεῖται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διά παντός»
(ΧΡΟΝ. Α' 16.11)

‘Εβραῖοι καὶ Χιλιασμός

«ΟΥ ΜΕ ΠΕΙΣΕΙΣ, ΚΑΝ ΜΕ ΠΕΙΣΕΙΣ...»

ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ ἀναγνώστες αύτοῦ τοῦ περιοδικοῦ ἔχουν διαπιστώσει πόσες πολλές φορές ἔχουν δημοσιευθεῖ στίς στήλες του ἀπαντήσεις πού ἔχει στείλει τὸ Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο Ἑλλάδος (Κ.Ι.Σ.) σέ κάποια περιοδικά γιά δημοσιεύματά τους σχετικά μέ τό θέμα τῶν δῆθεν σχέσεων μεταξύ Ἐβραίων καὶ Χιλιασμοῦ καὶ τίς ὅποιες τὰ περιοδικά αὐτά ἀπαξίωσαν νά δημοσιεύσουν.

ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ οἱ ἀναγνώστες μας ὅτι τό 1976 τό Κ.Ι.Σ. ἀπέστειλε μελέτη σ' ὅλους τούς Μητροπολίτες τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας, στήν Πανελλήνιο Ἔνωση Θεολόγων καθὼς καὶ σέ διάφορες προσωπικότητες κι ἐντυπα, μέ τήν ὅποια ἀποδεικνύετο — βάσει ἐπιστημονικῶν κι ἐπισήμων στοιχείων — ὅτι οἱ Ἐβραῖοι δέν ἔχουν καμμιά ἀπολύτως σχέση μέ τήν καθαρά Χριστιανική αἵρεση τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἱεχωθᾶ».

ΚΑΤΕΧΟΥΝ ΑΚΟΜΗ οἱ ἀναγνώστες μας ἐπίσημα κείμενα τῶν Χιλιαστῶν, οἱ δόποιοι δέν παύουν νά διακηρύσσουν, σ' ὅλους τούς τόνους καὶ σέ κάθε εύκαιρία ὅτι, «δέν ἔχουν καμμιά ἀπολύτως σχέση μέ τούς ἄνευ Χριστοῦ Ἰουδαίους ἢ Ἰουδαΐζοντας ἢ Σιωνιστάς ἢ ἄλλους θρησκευτικούς ὁμίλους» (Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωθᾶ» «Σκοπιά» 1975, σελ. 15). Ἐπίσης διακηρύσσουν ὅτι «Ο Σιωνισμός πρέπει νά ἀποτύχει διότι δὲ τοῦ Ιεχωθᾶς δέν ἔχει καμμιά σχέση μ' αὐτόν...

Ο Σιωνισμός ἀποτελεῖ τμῆμα αύτοῦ τοῦ παλιοῦ κόσμου ἢ τάξεως πραγμάτων καὶ, συνεπῶς, εἶναι καταδικασμένος ὅπως καὶ τό «παλιό σύστημα». Γιά τοῦτο «ὅλοι οἱ καλῆς θελήσεως ἄνθρωποι, Ἐβραῖοι καὶ μή Ἐβραῖοι πού πιστεύουν στόν Λόγο τοῦ Θεοῦ πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τόν πολιτικό Σιωνισμό. Ἄντ' αὐτοῦ, ἀτενίσατε πρός τήν ούρανο Σιών, τό πνευματικό Ἰσραήλ, ἐκπροσωπούμενο τώρα ἀπό τά μέλη τῆς ἐταιρείας τοῦ Νέου Κόσμου τῶν Χριστιανῶν μαρτύρων τοῦ Ἱεχωθᾶ» («Σκοπιά», ἀγγλική

ἔκδοση, 1-3, 1958 σελ. 135-6).

ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, τά ἀπολύτως κρυστάλλινα, διαυγῆ, σαφῆ καὶ συγκεκριμένα κάνουν ὅτι τά ἀγνοοῦν μερικές ἐξωεκκλησιαστικές ὅργανώσεις μέ τά ἐντυπά τους κάθε φορά πού θέλουν νά ἀντιμετωπίσουν τήν αἵρεση τῶν Χιλιαστῶν.

ΑΥΤΟΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ σαθρά ἐπιχειρήματα, κωμικές ἀπολύτες φορές φαντασιώσεις, παραγγράφοντας τήν ίστορία, διαστρεβλώνοντας τήν πραγματικότητα κι ἀντιστρέφοντας τά γεγονότα, οἱ ὅργανώσεις αὐτές καὶ τά ἐντυπά τους ἐφαρμόζουν τήν ἀχαρη ἀντι-ἐπιστημονική ἀρχή τοῦ «Ού μέ πείσεις, κάν μέ πείσης...» ('Αριστοφάνους, «Πλούτος», στ. 600). Τό Κ.Ι.Σ. δημως ἐπειδή δέν ἔχει τίποτα νά φοβηθεῖ κι ἐπειδή ύπηρετε τήν ίστορική ἀλήθεια, δέν διστάζει κάθε φορά νά ἀσχοληθεῖ μέ τά ἐντυπα αύτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ νά ἀπαντήσει στά δημοσιεύματά τους (ὅποιοι ἐπιπέδου κι ἀν είναι αύτά). Ἐκεῖνα ὅμως, ἐπειδή φοβοῦνται τήν ἀλήθεια καὶ τά δύσα ἀπό τό περίσσευμα τοῦ στομαχιοῦ τους προσφέρουν στούς ἀναγνώστες τους, ἀποφεύγουν συστηματικά νά δημοσιεύσουν τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κ.Ι.Σ.

ΕΝΩΠΙΟΝ ΛΟΙΠΟΝ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΙΣΤΙΑΣ δύο δρόμοι ύπαρχουν:

α) Νά δημοσιεύουμε τίς ἀπαντήσεις πού δίνουμε, στό περιοδικό πού ἔχετε στά χέρια σας, καὶ β) Νά καταφύγουμε στή Δικαιοσύνη. Μέχρι τώρα ἔχουμε χρησιμοποιήσει τόν πρώτο δρόμο, δέ ποτοῖς ὅμως, εἶναι ἀτελέσφορος γιατί δέν φτάνει σ' ἐκείνους ἀκριβῶς πού οἱ διάφορες ὅργανώσεις κι ἐντυπα τούς μπολιάζουν μέ τό ἀντιεβραϊκό μῆσος. Μένει δέ δεύτερος δρόμος. Ομολογοῦμε ὅτι δέν θέλουμε νά τόν χρησιμοποιήσουμε. Τόν ἀποφεύγουμε. Τόν ἀπεχθανόμαστε. Μᾶς λυπεῖ καὶ δέν μᾶς ταιριάζει. Καμμιά ὅμως φορά «ἀνάγκα καὶ οἱ θεοί πείθονται»...

Φωτογραφία ἔξωφύλλου: "Αποψίς τῆς ἀρχαίας Συναγωγῆς (3ος αι. κ.π.) στό Μπαζάμ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΡΩΜΑΣ (1906 - 1981)

ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

‘Η Πρωτοχρονιά ένός ‘Εβραίου

τΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΡΩΜΑ

Στήν έπταλοφη πρωτεύουσα βασίλευε άκόμα ό τρισεγγονος τού Πορθητή, δ σουλτάνος Σελήμ ό Μεθυστής. Δεκέμβριος ήταν καί κόντευε ή φράγκικη πρωτοχρονιά. Στόν στενό καί στρουφουλιδωτό δρόμο τό ύπρο καλντερίμ χρυσόπαιζε κάτω από τίς αχτίδες τού χειμωνάτικου ήλιου. «Ένα παράξενο βουητό ξεπερνοῦσε τά κεφάλια τών στριμωγμένων άνθρωπων κι άνεβαινε σάν δημαρθρη προσευχή στόν ούρανό, πού όρχιζε πάλι νά σκοτεινάζει. Κουρέλια, βελούδα, λοφία, σκυλιά, καμῆλες. 'Άνθρωπωσάρι μυριόμορφο, πού παραμέριζε μέ κάθε πάρο κάθε τόσο γιά νά κάνει θέση σέ κανέναν πλουσιοντυμένο καβαλάρη, πού προσπερνοῦσε άδιαφορώντας γιά τίς γυμνές πατούσες πού τύχαινε νά βρεθούνε κάτω από τά πέταλα τού άλογου του. Τό σκούξιμο τού πατημένου πρόσθετε στριγγές άκοντες στή μουντή όχλοβοσι. Κάποια στιγμή, στήν άκρη τού στενού δρόμου παρουσιαστήκανε τρεις χρυσοστόλιστοι καβάσθηδες μέ άπειλητικά ραβδιά. Οι φωνές τους καλύψανε γιά λίγο τόν πηχτό μονότονο θύριβο: «Τόπο! Τόπο γιά τόν πολυχρονεμένο Γιουσούφ Μικέζ. Τόπο! γιά τό Δούκα τής Νάξου». Πίσω από τούς ροπαλοφόρους αύτούς ντελάληδες, περιτριγυρισμένος από διάφορους άκολουθούς του πού κρατούσανε δλοι τό χαλινάρι τού ψηλόσωμου κουδουνοστόλιστου μουλαριού, άλλος ένα ριπίδι από στρουθοκαμηλόφτερα κι ένας τρίτος μιά πελώρια χρυσοκέντητη δημπρέλα, έρχόταν ό επίσημος καβαλάρης. Τό κοστούμι του, ένα περιέργο μήγμα τουρκοευρωπαϊκής στολής, ήταν διάστικτο από πολύτιμα πετράδια. Κάτω από τό βαρύ μεταξωτό τουρμπάνι του, δεξιά - λεβά από μιά γαμψή μήτη άρπακτικού δρνιου, φέγγανε δύο μάτια ζωντανά κι έρευνητικά σάν τού δάστριτη. «Τόπο! τόπο γιά τόν πολυχρονεμένο Γιουσούφ Μικέζ, Δούκα τής Νάξου».

*

Καθισμένος σταυροπόδι στό χαμηλό του ντιβάνι, δ 'Αβδούλ Κισλάραγας έδειξε μέ τό κεχριμπαρένιο στόμιο τού ναργιλέ του κάτι μαξιλάρια στόν έπισημο ξένο του. «Κάθισε Γιουσούφ, άφέντη μου. «Έχουμε καιρό νά ίδωθούμε». Ή Μικέζ έρριξε μιά περιφρονητική ματιά στήν άμωρφη άνθρωπην μάζα πού τού μιλούσε καί μετά, σηκώνοντας τούς ώμους στρογγυλοκάθησε στά μαλακά μαξιλάρια άπεναντι στόν Μεγάλο Εύνουχο. «Κισλάραγα, ζήτησα νά δώ τόν πολυχρονεμένο μας Σουλτάνο! Πλησιάζει ή φράγκικη πρωτοχρονιά καί σάν Δούκας τής Νάξου πού ήταν κάποτε φράγκικο φέουδο, θέλω ν' άκολουθήσω τίς παλιές συνήθειες τού νησιού. «Ηρθα λοιπόν νά ρωτήσω τή Δέξα τής Δέξας, σάν τί δώρο έπιθυμει τήν ήμέρα αυτή πού γιορτάζουνε οι υπήκοοι μου. Είναι συνήθεια πανάρ-

χαια από τήν έποχή τών βυζαντινών...». «Ξέρω! Ξέρω!», διάκοψε ξερά ό Κισλάρ 'Αγας. «Άφέντη 'Ιωσήφ Μικέζ», ξανάπε ύστερα από μιά μικρή παύση. «Είσαι πολύ έξυπνος καί πολύ πλούσιος δινθρωπος. 'Ισως επειδή είσαι τόσο έξυπνος νά 'σαι καί τόσο πλούσιος. 'Ομως θέλω νά σου θυμίσω διτά τά έξυπνα πουλιά από τή μύτη πιάνοντας». Ή Μικέζ άναστηκώθηκε περήφανα. «'Αγά μου, δάν έχεις τίποτε ένδιαφέρον νά μου πείς, σέ άκούω. 'Άλλων σέ παρακαλώ νά ειδοποιήσεις τόν Πολυχρονεμένο διτά Δούκας τής Νάξου ήρθε νά τόν προσκυνήσει!». Ή Κισλάρ κοίταξε μιά στιγμή τόν συνομιλητή του διστακτικά. Τά γαμψά γέρικα δάχτυλά του ξύσανε μ' άμηχανία τό παχύ σπανό πηγούνι. «Υστερα, παίρνοντας άποφαση, ξανάρχισε μέ τήν τσιριχτή φωνή του: «'Αφέντη! Όταν έδω καί είκοσι χρόνια πρωτόφασες στή Σταμούλη, ησουνας ένας κατατρεγμένος έξοριστος... ένας άπο τούς άπειρους 'Εβραίους πού γλυτώσανε παρά τρίχα από τού Χάρου τό στόμα, στήν 'Ισπανία...».

«Ο Γιουσούφ Μικέζ τόν διέκοψε είρωνικά: «Δέν φατάζουμαι, 'Αγά μου, νά μέ κάλεσες νά μού μάθεις τήν ίστορία μου. Δέν έκρυψα ποτέ τήν καταγωγή μου. Τόσο, πού ένω στήν 'Ισπανία είχα γίνει άναγκαστικά Χριστιανός, μδλις έφτασα έδω ξαναγύρισα στή θρησκεία τών γονιών μου». Ή Κισλάρ 'Αγας τόν καθησύχασε μέ μιά κίνηση τού χεριού. «Αύτά τά έρουμε, άφέντη, άλλα ήθελα νά σου πώ. «Όταν έφτασες έδω, βασίλευες άκόμα ό Σουλτάνος Σουλεϊμάν, δ πατέρας τού Πολυχρονεμένου μας. Είχες τότε πολλά λεφτά μαζί σου, άλλοι λένε 300, άλλοι 600 χιλιάδες χρυσά δουκάτα...».

«Ο Γιουσούφ χασμουρήθηκε εύγενικά καί μετά πέταξε μέ διδαφορία τή συμπτηρωματική πληροφορία: «790, ζητάς νά μάθεις άγα μου». Ή Κισλάραγας τού 'ριξε μιά θαυμαστική ματιά καί έξακολούθησε: «Ο Πολυχρονεμένος μας ό Σελήμ, ήταν τότε σέ δυσμένεια, γιατί ό συγχωρεμένος ό πατέρας του δέν καλόβλεπε τή ζωή που έκανε. «Έτσι, ή άφεντιά σου, Ντόν Μικέζ, γίνηκες φίλος του γκραδιάκος καί τόν βοηθούσες μέ δώρα, λεφτά καί τά ωραιότερα κρασιά τής Κύπρου, πού τόσο τού άρεσουνε». Ή Γιουσούφ Μικέζ άρχισε νά νευριάζει. «Μοιάζεις καλά πληροφορημένος, 'Αγά μου, δυμως δέν καταλαβαίνω πού θέλεις νά καταλήξεις». Ή Κισλάρ 'Αγας τόν καθησύχασε μέ μιά γοργή κίνηση τού χεριού. «Τέλειωσα! Τέλειωσα! Νά! Μδλις ό Σελήμ έγινε Σουλτάνος, σού χάρισε άμεσως τό δουκάτο τής Νάξου. Κι έτσι, ντόν Γιουσούφ Μικέζ γίνηκες ό πρωτος 'Εβραίος ήγειμόνας μετά τή διασπορά τών φυλών τού 'Ισραήλ!». Ή Γιουσούφ έρριξε μιά άνησυχη ματιά στόν πολυλογά εύνουχο. «Λέξ άνοησές, 'Αγά μου! Τί ήγειμόνας καί κουραφέξαλα! Τό περίφημο Δουκάτο μου βρίσκεται μονάχα στό χαρτί! Ξέρεις καλά διτά ούτε πάτησα

‘Η Πρωτοχρονιά ένός ‘Εβραίου

ποτέ τό πόδι μου έκει κάτω. ‘Η άλήθεια είναι ότι ο Πολυχρονεμένος μας μού χρωστούσε κάτι λεφτά καί μού τά ξεπλήρωσε δίνοντάς μου αύτά τά ξερονήσια πού μού άφηνουνε μερικά δουκάτα το χρόνο».

Ο Κισλάρ ‘Αγας τόν διέκοψε χαμογελώντας: «Τά δώδεκα νησιά του Αίγαιου, πού άποτελούνε τό Δουκάτο σου, δηλαδή ή Πάρος, ή Νάξος, ή ‘Ανδρος, ή ‘Αγιος Γεώργιος καί όπτω δλάλα, άναφέρουνες 35 χιλιάδες δουκάτα φόρους, έκτος άπό την «οίνοδεκάτη», που δίνει μονάχη της ἄλλες δεκαπέντε. ‘Από αύτά παραχωρεῖς στόν Πολυχρονεμένο μας 14 χιλιάδες καί τά ύπολοιπα....».

Ο ‘Εβραίος τόν κοίταξε κατάματα: «...Καί τά ύπολοιπα τά κρατώ γιά μένα! Πολύ σωστά Κισλάρ ‘Αγα! Τίποτε ἄλλο...» «Φθάνω στό δλάλο ντόν Μικέζ! ‘Εφθασα! Παρ’ όλα τά λεφτά πού έχεις καί πού κερδίζεις, ή ψυχή σου δέν είναι ήσυχη. ‘Αποζητάς κάτι πού νά μπορεῖς ν’ ἀποχήσεις... Θέλεις σώνει καί καλά νά βάλεις τόν Πολυχρονεμένο μας νά κρατήσει τό λόγο πού σου δύωσε κάποιο βράδυ σ’ έντα τρελό γλέντι: νά σου δώσει τό βασίλειο τής Κύπρου!». Ο Κισλάρ σκούπισε τό μέτωπό του μ’ ένα πράσινο μεταξώτο φουλάρι κι άναστέναξε βαθιά «Ε! τό λοιπόν, άφέντη Μικέζ!. Αύτο πού ζητάς μονάχη ένγα ψηφώρω νά σου πώ με τί τρόπο θά τό ἀποκτήσεις!». Ο Μικέζ τόν κοίταζε μέ δάπορια. «Σέ άκούω Κισλάραγα». Ο άρχιευούχος ξακολούθησε μειλίχια: «Ο Πατισσάχ μας, πού δ Θεός νά μού κόβει χρόνια καί νά τού χαρίζει ήμερες, έχει πιά δλα τά καλά τού κόσμου. Γι’ αύτό δέν τόν άναγκάζει τίποτε νά κρατήσει τό λόγο πού δύωσε έπάνω στό ποτήρι. Ο Πολυχρονεμένος μας δύμως έχει καί κάτι άλλο: μιά καινούργια γυναϊκα, μιά Μπάς Καντίν πού τού δύει πάρει τά μυαλά! Μονάχη ή νέα μας σουλτάνα, Ντόν Μικέζ, μπορεί νά σου καταφέρει αύτό πού ζητάς!». Ο ‘Εβραίος κούνησε διστακτικά τό κεφάλι του: «Βάι! Βάι! Κισλαραγά μου — καί γιατί θά μού κάνει ένα τέτοιο καλό ή πεντάμορφη σουλτάνα μας; Ούτε πού μέ έρει!».

Ο ‘Αγας άναστέναξε, κάθησε λίγο άναπαυτικότερα καί πήρε βαθειά άνάσα. ‘Η συζήτηση είχε φθάσει πιά στό κρίσιμο σημείο της!

«Μιά φορά κι έναν καιρό, Γιουσούφ ‘Αφέντη, είδα στά χέρια ένός ‘Αρμένιο χρυσικού ένα σμαράγδι τέτοιο, πού μονάχα ένας βασιλιάς ή ένας ‘Εβραίος μπορούσε νά τό άγοράσει. Τό σμαράγδι έκεινο πουλήθηκε τότε καί δέν τό άγοράσει δ σουλτάνος. ‘Έτσι μονάχα έκεινος πού τώρα τό έχει θά μπορούσε νά τό χαρίσει στήν Μπάς Καντίν μας...». Ο Γιουσούφ Μικέζ σηκώθηκε μέ κάποια νευρικότητα: «Δέν έρω τί μού λές, ‘Αγα μου! Τί σμαράγδι ζητάς; ‘Έχω σακκιά σμαράγδια, πού θελέις νά υθμάμασι...». Ο Κισλάρ ‘Αγας σηκώθηκε κι αύτός μέ κόπο καί άκολούθησε τόν Δούκα τής Νάξου ώς τήν πόρτα τού δυντά. «Άν δέν μπορεῖς τού λόγου σου νά θυμηθεῖς ένα τέτοιο κοτζάμ σμαράγδι, πώς θέλεις ή Μπάς Καντίν νά θυμάται μιά τόση δά ύποσχεσούλα πού δύωσε δ Πολυχρονεμένος τής Σελήμ μιά νύχτα πού είχε πιει τό ωραίοτερο κρασί τής Κύπρου; Καί κάτι δλάλο πού έχασα νά σου πώ, άφεντη μου. ‘Ο Πατισσάχ μας δέν θά μπορέσει νά σέ δεχτεί σήμερα. Είναι κλεισμένος στό χαρέμι του. ‘Οταν σέ ζητήσει θά σου μηνύσω...». Ο Γιουσούφ ύποκλίθηκε ειρωνικά. «Πολύ καλά ‘Αβδούλ ‘Αγα... κι έγώ, δν καταφέρω νά θυμηθώ γιά ποιό σμαράγδι μού μιλάς θά σέ είδοποιήσω».

Σέ λιγάκι δ στρουφουλιδωτός στενός δρόμος άντηχούσε πάλι άπό τίς φωνές τών μαγκουροφόρων καθάσηδων: «Τόπο, τόπο γιά τόν άφεντη Γιουσούφ Μικέζ, τόν Δούκα τής Νάξου! Τόπο! Τόπο!

*

Ο Ραμπή Μπέν Μωζέ, έρριξε μιά σκεφτική ματιά στόν Ντόν Γιουσούφ πού καθόταν άμιλητος καί σκοτεινός σέ μιά βενετσιάνικη χρυσή πολυθρόνα. «Ποτέ μου δέν σέ είδα σέ τέτοια κατάσταση, ‘Ιωσήφ! Οι δουλειές σου βέβαια είναι αύτού τού κόσμου, ένω οι δικές μου... Τόσα χρόνια όμως, νομίζω ότι οι συμβουλές μου δέν σέ βλάψανε. ‘Ανοιξέ μου λοιπόν τήν καρδιά σου. Πές μου τόν πόνο σου!». Ο Μικέζ σηκώθηκε άπό τή θέση του καί δρχισε νά πηγανούσερεται νευρικά στήν άπέραντη σάλα. «Πόσα χρόνια μέ έρεις Ράμπτα!». Ο άσκητικός γέροντας χάιδεψε γιά λίγο τό άραιό λευκό του γένιν καί μετά έδωσε τήν άπαντηση: «Από τόν καιρό πού έφτανες ώς τό γόνατό μου, ‘Ιωσήφ!». Ο ‘Ιωσήφ σταμάτησε ξαφνικά μπροστά στόν συνομιλητή του: «Καί νομίζεις ότι μέ έρεις καλά. ‘Οτι έρεις δλά μου τό είναι, δλή μου τήν ψυχή!». «Κανείς δέν έρει δλή τήν ψυχή τού γείτονά του Γιόζεφ! Μονάχα ή Ιεχωβάς».

Ο ‘Ιωσήφ ξανάρχισε τόν περίπατό του. Μιά μακριά σιωπή βασίλευε στήν χρυσοστολισμένη αίθουσα. Στό τέλος δύούκας τής Νάξου δέν μπόρεσε νά κρατήθει. «Ακουσε Ραμπή! Μέ γλίτωσες δρφανό, φτωχό καί δρρωστο παιδάκι κλέβοντάς με άπό τό ‘Αουτο ντά Φέ, δηπου έπρόκειτο νά μέ κάψουνε με τούς δικούς μου. Μέ πήρες μαζί σου, μέ σπουδασες καί δταν κάποτε φτάσαμε έδω, υπέρεια άπο μιά ζωή γεμάτη μελέτη καί στέρηση, μού δνοιες σακκούλες μαργαριτάρια καί κασσέλες γεμάτες χρυσάφι καί μού τά χάρισες, κάνοντάς με άπό τή μιά μέρα στήν άλλη ζάπλουτο! Γιά δλ’ αύτά δέν μού ζήτησες ποτέ σου τίποτα. Δηλαδή μού ζήτησες ένα πράγμα μονάχα, πού έσενα προσωπικά δέν μπορεί νά σ’ ένδιαφέρει. Γιατί τά έκανες δλα αύτά?». Ο Ραμπή στήλωσε τά σοφά, κουρασμένα του μάτια έπάνω στόν νευρικό Δούκα: «Γιατί μέ ρωτάς άπόψε γιά κάτι πού άπορεις τόσα χρόνια;». Ο Γιουσούφ σταμάτησε δλλη μιά φορά τόν περίπατο του καί μέ φωνή άποφασιτική πληροφόρησε τόν ραββίνο: «Γιατί άπόψε βρίσκομαι μπροστά στό μεγάλο δλημμα: νά κρατήσω ή δχι τήν ύπόσχεση πού σου δύωσε τότες!». Ο Ραμπίνος ρώτησε γοργά: «Γιατί; ‘Εφτασε μήπως ή μεγάλη ώρα;». Ο Γιουσούφ τόν κοίταξε μέ κάποια άπορια. «Εγίνα ή πλουσιώτερος δνθρωπος τής ‘Ανατολής, Ραμπή Μπέν Μωζέ — χάρη σέ σένα. Έχω δ, τι ποθήσει δ νοῦς τού άνθρώπου καί δύμως σάν σαράκι μέ τρώει δ δρκος πού σου δύωσε τότε. Πές μου Ραμπή Μπέν Μωζέ, έσύ πού δέν ένδιαφέρεσα σι γά τα καλά αύτού τού κόσμου, τί τό θέλεις τό βασίλειο τής Κύπρου; Γιατί μέ τυραννάς καί φαρμακώνεις τή ζωή μου;». «Ωστε λοιπόν, παιδί μου, ‘Ιωσήφ, έφτασε ή στιγμή...» ψυθύρισε βραχνά ό γέροντας. Ο Γιουσούφ τόν κοίταζε άφηρημένος. «Από δλα αύτά τά πρόγματα πού δχω, μονάχα δύο μέ γεμίζουνε χαρά. Ή κόρη μου ή Λία, πού κάποια μέρα θά τή χάσω γιατί θά παντρευτεί καί...», σταμάτησε τή φράση ξεκρέμαστα δίχως νά τήν τελειώσει. «Καί τί άλλο, τέκνο μου, ‘Ιωσήφ;» ρώτησε μέ γλυκειά καί θερμή φωνή δ γερο Ραμπίνος. «Ραμπή Μπέν Μωζέ, ντρέπομαι νά σου τό πώ. Είσαι ένας δνθρωπος άγιος, δοσμένος δλος στή σκέψη. ‘Ομως μήν έχεινάς, δτι γιά νά μπορέσεις νά κρατήσεις έκει ψηλά πού βρίσκεσαι, άνάμεσα άπο ούρανο καί γη, άναγκαστηκα έγω νά γίνω δ, τι έγινα!». «Δηλαδή;», ρώτησε άπλα δ γέρος; «Νά! δηλαδή ν’ άγαπήσω τή γη καί τήν υλη τόσο, πού γιά μένα πιά οι άστραπές τού ίεχωβά είναι ή λάμψη τών διαμαντιών μου, τό αίμα τών άνθρωπων τό βλέπω πηγμένο στά ρουμπίνια πού κοιμούνται στίς βελουδένιες τους σακκούλες καί δλη τήν πρασινάδα τού Βόσπορου τήν χαίρομαι κυττάζοντας τό φωτοπαιχνίδισμα τών σμαραγδιών μου! Γιά μέ-

Η Πρωτοχρονιά ένός Έβραίου

να, Ραμπή, αύτές οι πέτρες είναι ή μόνη μου πιά χαρά μέσα στή ζωή!».

Ο γέρος άναστεναξε καὶ ύστερα εἶπε σιγανά: «Η Τορά, παιδί μου, ή ιερή πλάκα τοῦ ἀρχιερέα μας, ήταν στολισμένη μέ δλα τά πετράδια τῆς Ἀνατολῆς. Ο, τι λοιπόν δρεσε στό Θεό μου, μπορούμε κι ἐμεῖς οι ἄνθρωποι ἡσυχα νά τό λατρεύουμε». Ο Γιουσούφ τόν κοίταξε μιά στιγμή ἀμιλητος καὶ μετά έσπασε: «Η Μπάς Καντίν μοῦ μήνυσε δτι θά μοῦ δώσει τήν Κύπρο δη τῆς στείλω...». Ο Ραμπή άνασκηθηκε σχεδόν ἀπό τή θέση του καὶ ρώτησε γοργά: «Νά τής δώσεις τί γιέ μου?». Ο δούκας τότε μέ φωνή πνιγμένη ἀπό τήν ἀπελπισία, διμολόγησε: «Νά τής δώσω τό σμαράγδι πού ἀγόρασα ἔδω καὶ χρόνια ἀπό τόν Ἀρμένη, τόν Μαχαιάν! Νά τής δώσω δηλαδή τή χαρά τῆς ζωῆς μου — τήν κόρη τῶν ματιῶν μου, τό μόνο πράγμα πού ἀγαπῶ σ' αὐτό τόν κόσμο!».

Ο ραμπίνος τόν κύτταξε λίγη ώρα σκεφτικός καὶ μετά σηκώθηκε μέ ἀπόφαση ἀπό τήν καρέκλα του. «Ἀκουσε παιδί μου, Ἰωσήφ. Ἡρθε δὲ καιρός νά σου πῶ δλη τήν ἀλήθεια. Ξέρεις τά βάσανα τῆς φυλῆς μας. Τά ἔζησες ἀπό μικρός. Μιά κατάρα μᾶς κυνηγάει χιλιάδες τώρα χρόνια, πού θά σβήσει μονάχα ὅταν ξαναριζώσουμε σέ κατάδικια μας πάλι Γῆ. Ἐκείνο τό βράδυ στή Σεβίλλη, ὅταν σέ πρωτοείδα χλωμό καὶ πεινασμένο στή φυλακή, ἀκουσα μέσα μου τή φωνή, τή θεϊκά φωνή που τόσες φορές σου ἔχω ἀναφένει: «Ραμπή Μπέν Μωάζε, εἶπε ἡ φωνή, σώσε αὐτό τό παιδί. Θά ξαναχτίσει τόν γκρεμισμένο ναδ! Σέ γλυτώσα τότε, σ' ἀνάθρεψα, σέ σπούδασα κι ἀκολουθώντας μετά τό δρόμο πρός τήν Ἀνατολή, τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς τῆς φυλῆς μας, σ' ἔφερα ἔδω. Στά χέρια μου βρισκόταν, λερή παρακαταθήκη, ἡ περιουσία τῶν ἀδελφῶν μας, πού ἔχαν καεὶ καὶ σκοτωθεὶ δύχως ν' ἀφήσουμε κληρονόμους. Τούς θησαυρούς αὐτούς μοῦ τούς είχαν ἐμπιστευθεὶ γιά νά βοηθήσω τήν κατατρεγμένη φυλή μας. Σοῦ τούς δεδώσα ἑσένα, Ἰωσήφ, νά τούς δεκαπλάσιασέσ. Τή δύναμη πού σου χάριζα σ' ἔβαλα νά ὄρκιστεῖς δτι θά τήν μεταχειρίζοσουμε γιά ν' ἀποκτήσεις τήν Κύπρο. Τό βασιλείο πού είναι τό κλειδί πού ἀνοίγει τήν πόρτα τῆς λερῆς μας Γῆ!» Ἐχοντας ἑσύ τό θρόνο τοῦ Λουζινιάν θά καλούσες ἑκεὶ σιγά σιγά τά τ' ἀδέλφια μας καὶ ὑστερ' ἀπό λίγες γενεές τό θαύμα θά είχει γίνει: οἱ φυλές τοῦ Ἰσραήλ θά ἔχαν ξαναβρεῖ μιά δικιά τους γῆ! «Η διασπορά θά είχε τελειώσει! Ω! Ἰωσήφ! Τέκνο τοῦ Ἀδωνά! Σέ δηλισα γιά τό καλό τῶν ἀνθρώπων καὶ σύ κάθεσαι καὶ κλαίς γιά τ' ἀψυχα λιθάρια! Τί είναι τά πετράδια δίχως τά μάτια πού τά βλέπουνε; Χαλίκια σάν κάθε δλλο

χαλίκι τοῦ δρόμου. Δέν λυπάσαι, λοιπόν, τά μάτια τῶν ἀδελφῶν μας πού κλαίνε στίς 4 γωνιές τῆς Γῆς». Ο Ἰωσήφ είχε κατεβάσει τά μάτια του καὶ κοίταζε μέ προσοχή τό πολύπλοκο μωσαϊκό τῆς σάλλας του.

«Είμαι ἀνθρωπός κι ἔγώ Ραμπή! Ανθρωπός μέ ἀδυναμίες...». «Οχι! τού πέταξε σκληρά ὁ γέρος. Είσαι μονάχα πλεονέκτη! Ο, τι ἔχεις τό χρωστᾶς στ' ἀδελφία σου κι δμως σάν πρόκειται νά θυσιάσεις τό χιλιοστό, σταματᾶς καὶ κλαίς!». Ο Ἰωσήφ ἔξακολουθοῦσε νά ἔξετάζει μέ προσοχή τό μωσαϊκό του. «Οταν δμως ξαναμίλησε ὁ γέρος, σήκωσε μ' ἔκπληξη τά μάτια του καὶ τόν κοίταξε!

Τή φωνή τοῦ Ραββίνου είχε ἀλλάξει τέλεια. Είχε γίνει πάλι σιγανή, βελούδινη.

«Ἐλα δῶ παιδί μου, Ἰωσήφ». Ο Ραββίνος σηκώθηκε καὶ παίρνοντας τόν δούκα ἀπό τό χέρι, τόν τράβηξε κατά τό παράθυρο. «Δέν μοῦ λές Ἰωσήφ, τί είναι αὐτό;» ρώτησε χτυπώντας μέ τό γαμψό του νύχι τό τζάμι. «Γυαλί Ραμπή Μπέν Μωάζε». «Γιά κοίτα τώρα προσεκτικά, τί βλέπεις μέσα σ' αὐτό τό γυαλί;». «Τό δρόμο Ραβῆ μου, ἀνθρώπους πού πηγαινούρχονται...». «Ἐτσι είναι Ἰωσήφ! Θέλεις τάρας ἔδω! Αὐτό τί είναι;» ἔκανε δείχνοντας ἔναν πελώριο βενετσιάνικο καθρέφτη. «Μά ὁ καθρέφτης μου», ἀπάντησε μέ ἀπορία ὁ Γιουσούφ. «Ἄπο τί είναι φτιαγμένος;» ρώτησε πάλι ὁ γέρος. «Μά ἀπό γυαλί!». «Καὶ τί βλέπεις τώρα πού τόν κοιτάζεις;». «Τίποτε! Τόν ἔαυτο μου...». Ο Ραβῆς ἀγκάλιασε τότε τόν δούκα καὶ τόν τράβηξε κατά τό ντιβάνι. «Αὐτό είναι δλο, γιέ μου. Γιά σκέψου λιγάκι: μέσα στό ἀπλό, τό δάφανο τζάμι μόλις κυττάεις βλέπεις ἀνθρώπους. Όταν δμως πίσω ἀπ' τό γυαλί βάλεις ἀσήμι, ἔνα τόσο δά φτενό φύλλο ἀσήμι, κοιτάζεις μέσα καὶ βλέπεις τόν ἔαυτό σου, μόνο τόν ἔαυτό σου! Ἰωσήφ! Βγάλε μπρός ἀπό τά μάτια σου τό καταραμένο ἀσήμι καὶ δέξ τ' ἀδελφία σου!».

Μιά βαρειά σιγή βασίλεψε στή μεγάλη σάλα. Μονάχα ή βαρειά ἀναπνοή τοῦ Ἐβραίου πού πάλευε μέ τήν ψυχή του ἀκουόγτανε. «Υστέρα ἀπό δυό λεπτά βγήκε ἀπό τό δάματιο γιά νά ξαναγυρίσει σέ λιγο κρατώντας ἔνα βελούδινο κουτί. «Ραμπή Μπέν Μωάζα, πάρε τό μερίδιο τῶν ἀδελφῶν μας», είπε ἀπλά δίνοντάς του το.

Δύο μήνες μετά, μιά συνομωσία χαρεμούν γκρέμισε ἀπό τό θρόνο τόν Σελήνη τόν Μεθυστή καὶ τήν Μπάς Καντίν του. Βρήκαν καὶ οι δυό τους τό θάνατο μέσα στό λουτρό τοῦ παλατιοῦ. Μήτε γιά τό σμαράγδι τοῦ Ἐβραίου κι ούτε γιά τό βασίλειό του ξανάγινε πιά λόγος. «Η φράγκικη ἐκείνη Πρωτοχρονιά ταῦ είχε κοστίσει πολλά.

Ο Δ. ΡΩΜΑΣ ΣΥΝΕΒΑΛΕ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Τό τεῦχος 35 (Ιανουάριος 1981) τοῦ περιοδικοῦ μας ἦταν ἀφιερωμένο στήν «Ισραηλιτική Κοινότητα Ζακύνθου, μιά Κοινότητα πού χάθηκε μετά τόν β' παγκόσμιο πόλεμο (πρό τοῦ πολέμου ἀριθμούσε περίπου 270 ἀτόμα).

Στή διάσωση τῶν Εβραίων τής Ζακύνθου ἀπό τούς Γερμανούς είχαν συμβάλει οι τότε Μητροπολίτες Ασδόμιος Χρυσόστομος καὶ ὁ Δήμαρχος κ. Λ. Καρρέρ. «Οπως ἔγραφε σχετικά ή «Καθημερινή» (8.11.1978):

«Τόν κατάλογο τῶν Εβραίων τοῦ νησιοῦ είχε ζητήσει ἀπό τό δήμαρχο Ζακύνθου ὁ Γερμανός φρούραρχος. Κι ἐκείνος μέ γνήσια ἐπτανησιώτικη διπλωματία τοῦ χάρισε ἔνα παλιό χρυσό δαχτυλίδι — ἔθιμο παλιάς φιλοδενίας — καὶ τοῦ είπε πώς οι Εβραίοι είναι γραμμένοι στό Δημοτολόγιο μου σάν δλους τούς ἀλλούς δημότες. Καὶ πώς δέν είναι σέ θέση νά τοῦ δώσει τέτοιο χαρτί. Τήν ἐπομένη, στό πλευρό τοῦ δημάρχου βρέθηκε κι ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος. Μαζί πήγαν στό Γερμανό. Καὶ μαζί τοῦ παρέδωσαν πράγματι ένα διγγραφο. «Οταν δ-

μως τό δνοιξε, είδε πώς ἦταν γραμμένα μέσα μόνο δύο δύνατα. Τά δικά τους...».

Τώρα προστίθεται ἔνα νέο στοιχείο. «Οπως ἀναφέρει ὁ Ντίνος Κονόβας στό ειδικό τεύχος «Μνήμη Διονύση Ρώμα» («Επτανησιακά Φύλλα», τόμος ΙΑ', 1, Ἀθήνα 1982, σελ. 10).

«Ο Κόντες μοῦ δηγήθηκε ἀργότερα, μέ πολλές καὶ χαρακτηριστικές λεπτομέρειες, τήν ἀγνωστή ἔνως τώρα συμβολή του γιά τή σωτηρία τῶν Εβραίων τῆς Ζακύνθου. Είναι ἀλήθεια δτι γιά τή σωτηρία τῶν Εβραίων τῆς Ζακύνθου ἔκαμαν δ, τι μπορούσαν οι τότε μητροπολίτης καὶ δήμαρχος τοῦ Νησιοῦ. Άλλα χωρίς τόν ἀγώνα τοῦ Διονύση Ρώμα, πού ἔξερε νά πείθει πάντα καὶ τόν δυσκολότερο συνομιλήσῃ του, οι Εβραίοι τῆς Ζακύνθου θά είχαν γίνει κι αύτοι σαπούνι στά κρεματόρια τῶν Γερμανῶν. Αὐτή είναι ή ιστορική ἀλήθεια, πού τήν ἀποκαλύπτω, γιά πρώτη φορά, μέ τό χέρι στήν καρδιά, παρά τό γεγονός δτι ὁ φίλος μου ὁ Κόντες δέν ήθελε ποτέ νά γίνεται λόγος γιά κάθε ἀνθρωπιστική η καλή του πράξη».

IN CONGRESS, July 4, 1776.

The unanimous Declaration of the thirteen united States of America.

When in the course of human events it becomes necessary for one people to dissolve the political bands which have connected them with another, and to assume among the powers of the earth, the separate and equal station to which the laws of nature and of nature's God entitle them, it is their right to do this. But such an appeal to the judgment of mankind and to the principles of justice and equity of the Earth, we must submit our cause to their judgment of mankind and to the principles of justice and equity of the Earth, we must submit our cause to their judgment. We, therefore, the representatives of the United States of America, in General Congress assembled, do in the name and by the authority of the good people of these Colonies, solemnly declare that these United Colonies are, and of right ought to be, free and independent States; that they are absolved from all allegiance to the British Crown, and that all political connection between them and the Kingdom of Great Britain is, and ought to be, totally dissolved; and that as free and independent States, they have full power to levy war, conclude peace, contract alliances, establish governments, and do all other acts which independent States may lawfully do. And for the support of this declaration, we mutually pledge to each other our lives, our fortunes, and our sacred honor.

Τμήμα από την διακήρυξη της άνεξαρτησίας των Η.Π.Α.

OΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ άντιπροσωπεύει μιά από τις συγκλονιστικώτερες σελίδες της ιστορίας του ανθρώπου. Διά μέσου των έτων, μιά μάζα από 45 έκατομμύρια άτομα διέσχισε κάθε ώκεανό και ήπειρο για νά έγκατασθεῖ στις 'Ηνωμένες Πολιτείες'. Ήλθαν μιλώντας κάθε γλώσσα ύπο τών ήλιων και αντιπροσωπεύοντας κάθε έθνικότητα, φυλή ή θρησκεία. Σήμερα ύπάρχουν περισσότερα άτομα ίρλανδικής καταγωγής στις 'Ηνωμένες Πολιτείες' από διάσπαρτες, τι σήμερα Ιρλανδία, περισσότεροι 'Εβραίοι' από διάσπαρτες, τι σήμερα Ισραήλ και περισσότεροι μαύροι από διάσπαρτες, τι σήμερα περισσότεροις άφρικανικές χώρες. Τό Ντητρόϊτ έχει περισσότερους δημότες πολωνικής καταγωγής από τις μεγαλύτερες πόλεις της Πολωνίας, ένω ή Νέα Υόρκη έχει ύπερδιπλάσιους δημότες ιταλικής καταγωγής από δύσους ή Βενετία.

Αύτός τούτος ο δύγκος των έθνικων όμαδων, πού ζοῦν σήμερα στό διαμέρικο έδαφος, τις άναδεικνύει σε αύτόνομες πολιτιστικές ένότητες με δική τους ζωή. Δέν πρόκειται ούτε για άντιγραφα κάποιου κεντρικού προτύπου, ούτε για τά ύπερποντιά παρακλάδια κάποιου πολιτισμού. Οι όμαδες συνεπώδεις, πού συνθέτουν τό μωσαϊκό της άμερικανικής κοινωνίας δέν μπορούν νά χαρακτηρισθούν ως μειονότητες, αν θέλει κανείς νά κυριολεκτήση — αφού δέν ύπαρχει κάποια πλειοψηφούσα έθνοτητα. 'Η μεγαλύτερη έθνική όμαδα είναι τά άτομα βρετανικής καταγωγής, πού άποτελούν τό 15% περίπου του πληθυσμού της χώρας. 'Αλλά οι Βρετανοί - 'Αμερικανοί ύπερτεροιν έλαχιστα μόνο των Γερμανού - 'Αμερικάνων (13%) ή των μαύρων (11%). 'Εκατομμύρια 'Αμερικανοί δέν μπορούν νά ταυτισθούν καθόλου με κάποια έθνική όμαδα λόγω της έπιμειας των έπι τοιρά διαδοχικών γενεών.

Τό περιβάλλον οπου ξετυλίχθηκε ή ιστορία δλων αύτων των άνθρωπων, δέν είναι λιγότερο έντυπωσιακό από τους άριθμούς και τις ποικιλίες των Ιδίων των έθνικών όμαδων. Οι 'Ηνωμένες Πολιτείες' άντιπροσωπεύουν μιά από τις μεγαλύτερες γλωσσοεθνικές ένότητες στήν ιστορία του κόσμου. 'Άπό τόν 'Αγιο Φραγκίσκο μέχρι τήν Βοστώνη ή άπόσταση είναι Ιδία με έκεινή από τήν Μαδρίτη μέχρι τήν Μόσχα. 'Ομως σ' δλη αυτή τήν περιοχή μιλιέται μιά μόνο γλώσσα, ισχύει μιά μόνο νομοθεσία και λειτουργεί μιά μόνο οικονομία, ενώ σε άντιστοιχες περιοχές τής Εύρωπης ή άλλων ήπειρων παρουσιάζεται τεράστια ποικιλία από άποψη έθνοτήτων, γλωσσών και άντιμαχομένων πολιτικοστρατιωτικών συνασπισμών. 'Ο δύγκος και ή συνοχή της άμερικανικής κοινωνίας είναι άκόμα πιό άξιοσημειώτη. δταν λάβει κανείς υπό σημείωση τήν διαφορετική προσέλευση των μελών της.

Τό μήγα αύτό διάνοιας και ποικιλομορφίας χαρακτηρίζει δχι μόνο δόλοκληρη τήν άμερικανική ιστορία, άλλα τήν σύγχρονη άμερικανική κοινωνική πραγματικότητα. Καμμία έθνική όμαδα δέν ύπηρξε τελείως μο-

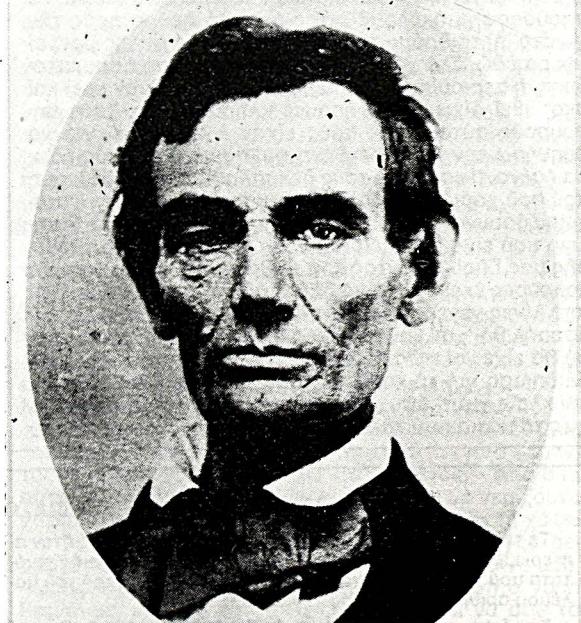
ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ
ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Καί ή θέση τους στό μωσαϊκό τής άμερικανικής κοινωνίας

ναδική. Καί θμως δέν ύπάρχουν δύο έθνικές όμαδες, πού νά μοιάζουν άπόλυτα ή μά στήν άλλη. Κάθε όμαδα έχει άπλωθει στό άμερικανικό έδαφος με διαφορετικό τρόπο, άναλογα με τις έπικρατούσες συνθήκες κατά τήν διφήνη της στή ΗΠΑ και με τό είδος της κατά τόπους οικονομικής δραστηριότητας.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

TΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, ο έπαγγελματικός προσανατολισμός και τό ψύος τής άνεργυας διαφέρουν ούσιαστικά στή διάφορες έθνικές όμαδες της άμερικανικής κοινωνίας — δπως βέβαια ή έγκληματικότητα, ή γονιμότητα και ή έπιχειρηματική δραστηριότητα. 'Η έξηγηση τών παραπάνω διαφορών είναι περίπλοκη, καί συχνά ξαφνιάζει. Καμμία από τής

'Ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Άβραάμ Λίνκολν

εύκολες δικαιολογίες δέν ταιριάζει σέ δλα τά δεδομένα. Τό χρώμα δέρματος έχει προφανώς παίξει σημαντικό ρόλο στόν καθορισμό τής μοίρας πολλών 'Αμερικανών. Καί θμως μιά μελαψή έθνική όμαδα, δπως π.χ. οι 'Αμερικανοί πού προέρχονται από τις έπιλεγμένες Δύτικές Ινδίες, έχει μεγαλύτερο εισόδημα από μιά δλη έθνική όμαδα, δπότρη στήν πλειοψηφία της, δπως οι Πόρτο Ρικάνοι. 'Επισής είναι γεγονός δτι οι 'Ιαπωνο-

Αμερικάνοι έχουν ύψηλότερο εισόδημα από τόν μέσο δρο τών λευκών. Ο άρχικός πλούτος μιᾶς όμάδας και δ χρόνος τής άφιξής της έχουν προφανώς μεγάλη σημασία, δημοσία, δημοσία φανερώνει ή περίπτωση πολλών πλουσίων παλαιών οίκογενειών. Από τήν άλλη μεριά όμως οι Έβραιοι έφθασαν στίς άκτες αύτές άργα και άπενταροι, έχοντας σήμερα άναδειχθεί στήν πλουσιώτερη έθνική όμάδα τής χώρας.

Τά εισοδήματα, ή έπανγγελματική άπασχόληση και οι ρυθμοί άνεργίας τών έθνικών όμάδων τής Αμερικής διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους, ώστε δέν μπορούν νά ένταχθούν σε κάποια γενική κατηγορία. Εκτός από αύτό, άποτελει σφάλμα, τόσο στόν οικονομικό τομέα, δύο και σε άλλους, νά θεωρούνται οι ίνθρωποι αύτοί ως «μειονότητες» ποδηγετούμενες από κάποια «πλειοψηφία», ή έθνικό μέσο δρο. Αντίθετα, δημοσίες έθνικές όμάδες ξεπερνούν τών έθνικό μέσο δρο.

ΜΕΣΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

(Μέσος δρος 100 για όλοκληρη τήν Αμερική)

Έβραιοι	172
Ιάπωνες	132
Πολωνοί	115
Κινέζοι	112
Ιταλοί	112
Γερμανοί	107
Άγγλοι	107
Ιρλανδοί	103
Φιλιππινέζοι	99
Δυτικοϊνδοί	94
Μεξικανοί	76
Πόρτο Ρικάνοι	63
Μαύροι	62
Ίνδιάνοι	60

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία τών ΗΠΑ.

Σέ πολλούς παράγοντας διφεύλονται οι παραπάνω διαφορές τών ποικίλων έθνικών όμάδων. Ένας παράγοντας, πού πολλές φορές παραγνωρίζεται, είναι αύτός τής ήλικιάς. Έθνικές όμάδες, τών όποιων ή μέση ήλικια διαφέρει από 10 μέχρι 20 χρόνια, παρουσιάζουν πολύ διαφορετικά ποσοστά στής μεγαλύτερες ήλικιες, στής όποιες βέβαια άνηκουν τά περισσότερα άτομα μέ υψηλά εισόδηματα και έδραιωμένο έπαγγελματικό προσανατολισμό. π.χ. τό 20% τών Ίνδιάνων τής χώρας έχει ήλικια 45 έτών ή μεγαλύτερη, ένω γιά τούς Πολωνο - Αμερικανούς τό ποσοστό αύτό είναι διπλάσιο γιά τούς άνθρωπους τής Ιδιαίτερης ήλικιάς. Τά έπαγγελματα πού αποφέρουν ύψηλό εισόδημα απάιτουν συνήθως είτε μακρά περίοδο έκπαιδευσης, είτε μακρά πείρα, είτε πού δέν είναι νά άπορει κανείς δτι οι παλαιότερες έθνικές όμάδες έχουν περισσότερο εισόδημα από τής νέες. Τό παραπλανητικό είναι όταν οι παραπάνω γενικές διαφορές θεωρούνται ως παραδείγματα είτε διακρίσεων, είτε κάποιας ίδιαίτερης έθνικης «ίκανότητας». Από τής συγκρίσεις τών εισόδημάτων τριακονταεών άνδρων προκύπτει δτι οι διαφορές άναμεσα στής ποικίλες έθνικές όμάδες είναι μικρές. Όταν μάλιστα ή σύγκριση γίνεται άναμεσα σε τριακονταετίες τού ίδιου έκπαιδευτικού έπιπεδου, τότε οι διαφορές παρουσιάζονται άκομα μικρότερες.

Σέ μία χώρα τόσο μεγάλη δσο ή Αμερική, δημοσία οι οικονομικές συνθήκες διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή, τό μέσο εισόδημα μιᾶς έθνικης όμάδας έξαρτάται σε κάποιο βαθμό από τό πού άκριβως κατοικούν τά μέ-

λη της. Οι διαφορές άναμεσα στά μέλη τής Ιδιαίτερης όμάδας, πού κατοικούν σέ διαφορετικές περιοχές, έμφανιζονται συχνά μεταλύτερες από τής διαφορές άναμεσα στό μέσο εισόδημα τών ίδιων τών έθνικών όμάδων.

Είναι βέβαια σίγουρο πώς οι διακρίσεις έχουν επηρεάσει τό εισόδημα τών έθνικών όμάδων. Δέν ύπαρχει όμάδα, πού νά μήν ύπεστη σέ κάποια φάση τής έξειλής της ένα είδος άρνητικής διάκρισης. Παρ' δλα αύτά μερικές από τής πιό οικονομικά πετυχημένες έθνικές όμάδες (δημοσία π.χ. οι Αμερικανοί κινεζικής ή Ιαπωνικής καταγωγής) έχουν γίνει τά δάντικεμενο σοβαρώτερων διακρίσεων από άλλες όμάδες, ένω ή καταπληκτική επιτυχία τών Έβραιων έχει έπιτυχει παρά τό έντονα άντισημιτικό πνεύμα, πού ύπηρχε ριζωμένο στής περισσότερες άλλες έθνικές όμάδες τής χώρας γιά πολλούς αιώνες. Τό ηθικώς άπαραδέκτο τής φυλετικής διάκρισης έχει συζητηθεί πλατειά, άλλα τό άν ή διάκριση αύτή δυντως μειώνει τό εισόδημα τών άτομων πού τήν ύφιστανται, είναι άλλο θέμα.

Η έκπαδευση όλοφάνερα έπηρεάζει τό εισόδημα. Κάθε όμάδα, πού καταφέρνει νά σπουδάζει τά παιδιά της σέ άνωτατα έκπαιδευτικά ίδρυματα, έξασφαλίζει γιά τόν έαυτό τής εισόδημα μεγαλύτερο από τόν έθνικό μέσο δρο. Τά τελευταία χρόνια άκομα και οι έδραιωμένες διαφορές εισόδημάτος λευκών - μάύρων έξαλείφονται γιά τούς νέους πανεπιστημιακής μόρφωσης και Ιδιαίτερης κοινωνικής στάθμης.

ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ τών έθνικών όμάδων τής χώρας από οικονομικής πλευράς καθρεφτίζεται έπισης σέ άλλα κοινωνικά χαρακτηριστικά διάπος ή γονιμότητα, ή μακροζωία, ή άνεργια, ή έγκληματικότητα και ή νοημοσύνη.

Οπως συμβαίνει και μέ τήν κοινωνία γενικά, η γονιμότητα παρουσιάζεται αύξημένη έκει δπου οι άνθρωποι είναι φωτάστεροι: «Οι πλούσιοι γίνονται πλουσιώτεροι ένω ή φωτάστεροι παιδιά». Γενικά δσες έθνικές όμάδες παρουσιάζουν τό χαμηλότερο εισόδημα, δημοσία π.χ. οι Πόρτο Ρικάνοι, οι Ίνδιάνοι και οι Μεξικανοί - Αμερικανοί, παρουσιάζουν τόν ύψηλότερο ρυθμό γονιμότητας, ένω ή Έβραιοι και οι Ανατολίτες άποκτούν τόσο λίγα παιδιά, ώστε άλλοκτηρες οικογένειες έξαφανίζονται μέ τό πέρασμα τού χρόνου. Άλλο χαρακτηριστικό ίδωμα είναι δτι τά πιό έπιτυχημένα μέλη τών όμάδων, πού παρουσιάζουν χαμηλό μέσο εισόδημα, άποκτούν λιγώτερα παιδιά από τά πετυχημένα μέλη τής κοινωνίας γενικά. Τούτο σημαίνει δτι οι Μαύροι, οι Ίνδιάνοι και οι Μεξικανοί - Αμερικανοί μέ ύψηλό εισόδημα παρουσιάζουν άσυνήθιστη ύπογεννητικότητα.

Τά τάση αύτή έχει ένα πολύ είδικό άποτέλεσμα. Οταν έκεινα τά άτομα, πού έχουν καταφέρει νά άνεβουν τής κοινωνικοοικονομική κλίμακα από τό σκαλοπάτι τής ένδειας μέχρι έκεινο τού πλούτου, πεθαίνουν χωρίς άπογόνους — ή μέ λίγους μόνο — τούτο σημαίνει δτι μεγάλο μέρος τού άγωνα των πρέπει νά έπαναληφθεί από τήν έπόμενη γενιά — άπλούστατα έπειδη δέν ύπάρχουν συνεχιστές, πού θά μπορούσαν νά έκινησουν τήν ζωή των μέ τά πλεονεκτήματα, πού κατέσπησαν δυνατά χάρη στή δική τους έπιτυχία.

Η ύψηλή γονιμότητα μειώνει τό βιοτικό έπίπεδο μιᾶς οικογένειας, άφού τό εισόδημά τής πρέπει νά κατανέμεται σε περισσότερα άτομα. Οι Μεξικανοί - Αμερι-

Μία σκηνή από το φίλμ του 'Ηλ. Καζάν «Συμφωνία κυρίων», που αναφέρεται στόν άντισημιτισμό στις Η.Π.Α.

κανοί παρουσιάζουν χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα από τούς μαύρους, παρ' οτι οι τελευταίοι κερδίζουν λιγότερα χρήματα με τήν έργασία τους, έπειδη οι πρώτοι φτιάχνουν μεγαλύτερες οίκογνειες. Τούτο εισφέρει στό γεγονός ότι οι Μεξικανοί - Αμερικανοί διαθέτουν χειρότερη στέγη και παρουσιάζουν τη φωτότερη μόρφωση από τούς μαύρους — καί βέβαια σέ πολύ χαμηλότερο έπιπεδο από τόν μέσο όρο διάσημης της Αμερικής. Ή ύψηλή γονιμότητα διασυνδέεται έπισης με τήν χαμηλότερη βαθμολογία στά τέστ νοημοσύνης παιδιών, πού λόγω του πολυάριθμου τής οίκογνειέων των γίνονται τό άντικείμενο λιγότερης φροντίδας από μέρους των γονέων των. Τουλάχιστον οι μισοί μαύροι από δύος αποτυχαίνουν στά τέστ νοημοσύνης τού στρατού, προέρχονται από οίκογνειες με έξη ή παραπάνω παιδιά. Παρ' οτι τά παραπάνω τέστ είναι λευκής πολιτιστικής ξεμπενσής καί συνεπώς άδικον ίσως τά μέλη άλλων φυλετικών όμάδων, ή παραπάνω άδικία θά ίσχυε τό ίδιο γιά δύος μαύρους προέρχονται από μικρές οίκογνειες. "Ετσι ίδιας οι διαφορές στήν βαθμολογία των τέστ νοημοσύνης αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Η στάση τής κοινωνίας απέναντι σέ φυλή και έθνοτητα έχει άλλαξει ριζικά μέ τό πέρασμα τού χρόνου — και ίδιας μετά τόν Β' παγκόσμιο πόλεμο. Οι Έβραιοι πού είχαν αποκλεισθεΐ από τό διδακτικό προσωπικό πολλών καλών πανεπιστημών, έχουν σήμερα καταλάβει πολύ περισσετέρες καθηγητικές έδρες άπο δύος δικαιολογεΐ τό ποσοστό τής έθνικής των όμάδας. Τά έπαγγελματικά άθλητικά παχινίδια, από τά όποια άλλοτε είχαν αποκλεισθεΐ οι μαύροι, κυριαρχούνται τώρα από αύτούς. Νόμοι περιοριστικοί τής δραστηριότητας δύσων άνήκουν σέ φυλές τής Ανατολής, οι άποιοι ίσχυαν έπι πολλές δεκετίες στήν Καλιφόρνια, άνακλήθηκαν μετά από τοπικά δημοψηφίσματα. Οι γάμοι άναμεσα σέ μέλη διαφορετικών έθνικών όμάδων όπως οι Ιρλανδοί, οι Γερμανοί και Πολωνοί, ύπερέβησαν τό 50% τού συνόλου των γάμων γι' αύτές τίς έθνικές όμάδες, ένω στούς Ίταλούς τό ποσοστό ύπολείπεται έλλαχιστα τού

50% και στούς ίάπωνες κυμαίνεται τό 45%. Πρόσφατες δημοσκοπήσεις και έκλογικά άποτελέσματα φανερώνουν έπισης μιάν αύξημένη τάση άμοιβαίας άποδοχής.

ΔΙΕΘΝΙΚΕΣ ΕΧΘΡΟΤΗΤΕΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ πρός τόν πλουραλισμό και τόν κοσμοπολιτισμό ύπηρε μακρός και άνηφορικός. Οι διεθνικές έχθροτητες τού 19ου αιώνα άναμεσα στούς Εύρωπαίους, ή άναμεσα στούς Αμερικανούς εύρωπαίης καταγωγής και τούς μετανάστες από τήν Ανατολή, συχνά ξεσπούσαν σέ βίαιες συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αύτές δόηγούσαν σέ πολύ περισσότερους θανάτους από διδήποτε συνέβη περί τά μέσα τού 20ου αιώνα στόν τομέα τών φυλετικών διαφορών. «Ενα άντιμεταναστευτικό πολιτικό κόμμα μέ τήν δόνομασία «Οι Ανήεροι» γνώρισε σύντομη άλλα έντυπωσακή δνοδο κατά τήν 10ετία 1850 - 60, έκλεγοντας έξη κυβερνήτες και άποσπώντας τήν πλειοψηφία σέ άρκετές πολιτειακές βουλές. Κατοπινές άναβιώσεις τού ίδιου μισαλλόδοξου πνεύματος κορυφώθηκαν μέ τήν ψήφιση νόμων από τό Κογκρέσσο κατά τήν δεκαετία 1920 - 30, οι άποιοι άπαγδρευαν σχεδόν τελείως τήν μετανάστευση στό άμερικανικό έδαφος. Τό τραγικό ίστορικό τής δουλειας, τής νομοθεσίας πού άριζε τίς φυλετικές διακρίσεις στούς δημόσιους χώρους και τού λιντσαρίσματος δύων μαύρων παρέβαιναν τούς νόμους αύτούς, είναι σ' δλούς γνωστό. Παρ' άλλα αύτά, τό περίεργο γιά τίς Ήνωμένες Πολιτείες δέν είναι άντι αναπτύχθηκαν τέτοιες έχθροτητες άναμεσα στίς διάφορες φυλετικές όμάδες, άφού τέτοιες έχθροτητες ύφιστανται σ' δλη τήν γή έδω και χιλιάδες χρόνια. Τό περίεργο είναι άντι διεθνική διαμάχη περιωρίσθηκε στήν χώρα αύτή — και σέ μερικές περιπτώσεις έξαφανίσθηκε τελείως.

Οι ίδιες οι έθνικές όμάδες έχουν άλλαξει μέ τρόπο πού διευκολύνει τήν άμοιβαία άποδοχή τους. Τό ύψηλό ποσοστό έγκληματικότητας, λοιμωδῶν νοσημάτων καί

έλλιπον ατομικής ύγειεινής, πού σημάδευε πολλές όμάδες μεταναστών κατά τόν 10ο αιώνα, έξαλείφθηκε με τήν προσαρμογή τους στά άμερικανικά ήθη και με τήν βελτίωση τής ζωής στις πόλεις, η οποία είχε σάν αποτέλεσμα τήν έγκατάσταση υπονόμων σ' αύτές και έσωτερικών άποχωρητηρίων στά σπίτια, παράλληλα με τήν είσαγωγή τρεχούμενου νερού. (Παρά τήν τελευταία αύτη έξελιξη, η μπανιέρα σπάνια μόνο έκανε τήν έμφανσή της στά σπίτια τών μεταναστών τής έποχης έκεινης). Πάντως, πρίν από τίς βελτιώσεις αύτές, η δυσωδία καί οι άρωστεις τών περιοχών, δύο έμενουν οι μετανάστες, ήσαν άφορητες. Άκομα καί σχετικώς μικροί καύσωνες άποδεικνύνταν θανατηφόροι σ' όσους οίκισμούς παρουσίαζαν ύψηλή ρύπανση καί συνωστισμό. Οι άνθρωποι, πού δέν μπορούσαν νά μιλήσουν 'Αγγλικά, ή πού δέν μπορούσαν νά διαβάσουν ή νά γράψουν δύο ιδιαίτερα γλώσσα, άποτελούσαν τήν έποχη έκεινη συχνότατο φαινόμενο. Οι θρησκευτικές άντιζηλίες ήσαν τόσο έντονες, ώστε καθυστερούσαν σημαντικά τήν πορεία πρός τήν έπιβολή τής δημόσιας έκπαίδευσης, ένω παράλληλα έδιναν τό έναυσμα γιά τήν έκρηξη ταραχών καί πολιτικών άντιδικων, πού ύπεφωσκαν παλαιότερα.

Ο άμερικανικός πλουραλισμός δέν ύπηρε ένα ίδε-ώδες, πού έφεραν στήν χώρα αυτή οι μετανάστες από τίς πατρίδες των. 'Υπήρξε μιά ρύθμιση στήν οποία αύτοί οι δηγήθηκαν δταν συνειδητοποίησαν τήν άμοιβαία καταστροφικότητα τής μισαλλοδοξίας σέ μια χώρα τόσο μεγάλη καί ποικιλόμορφη δσο ή 'Αμερική, ήσου ή αποτελεσματική κυριαρχία μιᾶς φυλετικής όμάδας πάνω στήν άλλη άποδεικνύεται άδυνατη έκ τών πραγμάτων. Οι άφθονες οίκονομικές δυνατότητες τής χώρας πρόσφεραν άλλωστε μιά διεξόδο στήν ζωτικότητα τών νέων κατοίκων τής 'Αμερικής. Οι εύκαιρεις αύτές κατέστησαν τούς καυγάδες γύρω από τήν διανομή τών υπαρχόντων υλικών άντικειμένων λιγότερο σημαντικούς άπό τήν έπεκταση τής παραγωγής γιά όλους. 'Ετοι, οι συνεργατικές προσπάθειες άμειφθηκαν πλουσιοπάροχα καί δγιναν πολύ πιό συμφέρουσες από τίς έθνικοπολιτικές άντιδικιες.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ έθνικές όμάδες μεταναστών, πού σήμερα συναποτελούν τόν άμερικανικό λαό, δέν έφθασαν τήν ίδια στιγμή ούτε έγκαταστάθηκαν στούς ίδιους τόπους. Κάθε όμάδα γνώρισε τήν δική της περίοδο μεταναστευτικής αίχμης. 'Η μετανάστευση από τήν 'Ιρλανδία κορυφώθηκε γύρω στό 1850, ένω έκεινη τών 'Εβραίων μισό αιώνα άργότερα κι έκεινη τών Μεξικανο-'Αμερικανών έναν αιώνα άργότερα. Τό ίδιο ποικίλει ή γεωγραφική κατανομή τών διαφόρων φυλετικών ή έθνικων όμάδων στό άμερικανικό έδαφος. Οι Σκανδιναβοί έγκαταστάθηκαν στήν βόρειες περιοχές τής μεσοδυτικής 'Αμερικής, οι 'Ανατολίτες στήν δυτική άκτη, οι Κουβανέζοι πρόσφυγες στήν Φλώριδα, οι Μεξικανο-'Αμερικάνοι στήν νοτιοδυτική 'Αμερική καί οι Σκωτσέζοι καί 'Ιρλανδέζοι κατά μήκος τών 'Αππαλαχών, άρχιζοντας από τήν δυτική Πενσιλβανία μέχρι τήν βόρεια καί νότια Καρολίνα. 'Οσες δράσεις έφθαναν κυριολεκτικά απένταρες από τήν Εύρωπη — οι 'Ιρλανδοί, οι 'Ιταλοί καί οι 'Εβραίοι — έγκαθίσταντο στά βορειοανατολικά λιμάνια, ήσου καί έφθαναν. Οι μαύροι συγκεντρώνονταν κυρώσ στήν νότιες Πολιτείες.

Μιά καί κάθε μία από τίς παραπάνω περιοχές έχει τή δική της χαρακτηριστική οίκονομική δραστηριότητα, ή

μοίρα κάθε μιᾶς από τίς παραπάνω όμάδες δέθηκε με τήν μοίρα αυτής τής οίκονομικής δραστηριότητας — δρώσης π.χ. ή σιτοκαλλιέργεια, ή χαλυβουργία, ή βαμβακοκαλλιέργεια, ή βιομηχανία σιδηροδρόμων κ.λπ. 'Επειδή οι οίκονομικές συνθήκες τής χώρας ποίκιλλαν από περιοχή σε περιοχή καί από έποχη σε έποχη, ή κάθε έθνική όμάδα γνώρισε διαφορετικό είδος οίκονομικών εύκαιριών καί άνασχετικών παραγόντων κατά τήν άφιξη της. Τό αποτέλεσμα είναι δτι τό οίκονομικό Ιστορικό τής κάθε όμάδας καθερεφτίζει τίς έπιδράσεις τού χρόνου καί τού τόπου, δρώσης τήν πολιτιστική κληρονομιά, πού έφερε μαζί της στήν 'Αμερική.

Οι σημερινές διαφορές έξακολουθούν νά χρωματίζονται έντονα από τόν τόπο διαβίωσης τής έθνικής όμάδας. Τό μέσο οίκονομειακό εισόδημα τών μαύρων στήν Πολιτεία τής Νέας 'Υδρης είναι υπερδιπλάσιο έκεινου τών μαύρων τού Μισισιππη. Οι Μεξικανο-'Αμερικάνοι στήν μητροπολιτική περιοχή τού Ντητρόιτ γνωρίζουν διπλάσιες άπολαβές τών όμοφύλων των στήν μητροπολιτικές περιοχές τού Λαρέντο, ή τού Μπράουνσβιλ στό Τέξας. Οι 'Ινδιάνοι τού Σικάγου, τού Ντητρόιτ καί τής Νέας 'Υδρης έχουν υπερδιπλάσιο εισόδημα τών όμοφύλων των, πού ζούν στήσ ειδικές γι' αύτούς περιοχές. Οι παραπάνω διαφορές μέσα στά πλαίσια μιᾶς καί μόνης έθνικής όμάδας είναι πολύ μεγαλύτερες από έκεινες άναμεσα σέ δοπιαδήποτε έθνική όμάδα καί τόν παναμερικανικό μέσο όρο. Χωρίς όμιφιβολία, δ τόπος δησου ζεις έπηρεάζει τό ύψος τών απολαβών σου.

'Άλλα ό τόπος διαμονής έπηρεάζει καί τόν τρόπο με τόν δησο ζεις. Οι 'Ινδιάνοι τών γεωργικών περιοχών τής μεσοδυτικής 'Αμερικής έχουν κατά μέσο όρο δύο παιδιά περισσότερα από τούς 'Ινδιάνους τών μεγάλων άστικών κέντρων των τού βορειοανατολικού διαμερισμάτος τής χώρας. Οι μαύροι έκτος Νότου έχουν μικρότερες οίκονομειες από τούς μαύρους έντος Νότου. Άκομα καί στά πλαίσια μιᾶς μόνη πόλης, παρουσίαζεται έξαιρετική ποικιλία άναμεσα στά μέλη μιᾶς έθνικής όμάδας από δησού έσοδηματος, έγκληματικότητας, δυαζυγών κ.λπ. 'Από τίς έρευνες, πού έχουν γίνει σχετικά, προκύπτει δτι η ποικιλία αυτή έξαρταται κυρίως από τήν γειτονία δησου ζούν τά μέλη τής όμάδας.

Οι διαφορές στήν γεωγραφική κατανομή τών έθνικών όμάδων καί στόν χρόνο τής ζφεζής τών όφελονται σέ ποικιλά Ιστορικά αίτια.

'Η είσαγωγή τής άτμοκίνησης στά πλοία έπεδρασε δραστικά στό μεταναστευτικό κύμα πρός τήν 'Αμερική. 'Όταν τά πλοία ήσαν άκμα ιστιοφόρα, οι Εύρωπαίοι μετανάστες προέρχονταν κυρίως από τήν βόρεια καί τήν δυτική Εύρωπη. 'Όταν τά πλοία έγιναν άτμοκίνητα, άρχισαν νά καταφθάνουν κύματα μεταναστών από τήν νότια καί τήν άνατολική Εύρωπη. Οι άνθρωποι αύτοί διέφεραν ριζικά από τόν παλαιότερο άμερικανικό πληθυσμό καί άφιχθησαν σέ μια στιγμή, πού οι θρησκευτικές διαφορές ειδικά είχαν άποκτησει μεγάλη κοινωνική καί πολιτική σημασία.

ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΥΜΑ

ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ τών ιστιοφόρων τό ύπερασπλαντικό ταξίδι ήταν κάτι πού ή συντριπτική πλειοψηφία τών ύποψηφίων μεταναστών δέν μπορούσε νά πληρώσει. 'Ο μόνος τρόπος πού οι άνθρωποι αύτοί μπορούσαν νά φθάσουν μέχρι τίς άκτες τής χώρας, ήταν στά έγκατα κάποιου έμπορικού μεταγωγικού πλοίου, πού έπεστρεφε στήν 'Αμερική άφού

παρέδιδε τό όμηπόρευμά του στήν Εύρώπη. Τούτο σήμαινε ότι ή μαζική μετανάστευση ήταν δυνατή μόνο άπο περιοχές, πού είχαν άνεπτυγμένο όμποριό με τις 'Ηνωμένες Πολιτείες, δημοσίευες της βρόειας ή της δυτικής Εύρώπης (άλλα δχι έκεινες της νότιας ή της άνατολικής). Οι άμερικανικές πλοιασποστέλες στήν Εύρώπη άποτελούνταν συνήθως άπο μεγάλες ποσότητες άγροτικών προϊόντων, ένων οι είσαγωγές στήν 'Αμερική τήν έποχή έκεινη άποτελούνταν κυρίως άπο μικροτέρων διαστάσεων εύρωπαικά βιομηχανικά προϊόντα. Τό άποτέλεσμα ήταν ότι, δυτικά τά πλοιά έπειστρεφαν στήν δύση, είχαν άδειο χώρο στά άμπαρια τους. Αυτός ήταν δ χώρος δημοσίου στοιβάζονταν σάν σαρδέλες οι μετανάστες — χωρίς ίκανο ποιητικό άερισμό, τουαλέτες, τρόφιμα ή καί πόσιμο νερό. Τό ταξίδι ήταν μακρό καί άπροβλεπτο. 'Εξαρτιόταν δύλτελα άπο τούς άνεμους καί μπορούσε νά βαστάξει άπο ένα μέχρι τρεις μήνες. "Οσο μακρότερο τό ταξίδι, τόσο έξασθενούσαν οι «έπιβάτες» καί συνεπώς τόσο ηύξαναν οι πιθανότητες γιά τήν έκδήλωση λοιμώδων νοσημάτων, πού μεταδίδονταν μέσα στραπιαία ταχύτητα στούς έξασθενημένους πιά συνταξίδωτες.

Τά λιμάνια δημοσίου κατέληγαν αύτά τά έμπορικα πλοιά είχαν δμεση σχέση μέτα προϊόντα πού αύτά μετέφεραν. Τούτο σήμαινε ότι οι μετανάστες δέν έπελεγαν τόπο τής άφιξης των, άλλα κατέβαιναν στόν τόπο προορισμού τού πλοίου. Π.χ. οι 'Ιρλανδοί ήθαν στήν 'Αμερική μέτα πλοιά, πού μετέφεραν στήν Εύρώπη ξυλεία άπο τήν βορειοανατολική 'Αμερική. "Ετοι δημως οι

Σκλαβοπάζαρο τού 1852 στήν 'Αμερική

άνθρωποι αύτοί κατέληγαν στά λιμάνια δημοσίου γίνονταν οι φορτώσεις τής ξυλείας. Πολλοί Γερμανοί έπιβιβάζονταν σέ πλοια, πού μετέφεραν βάμβακα στήν Χάβρη

τής Γαλλίας καί έπειστρεφαν στήν Νέα Όρλεάνη — άπο δημοσίου ποταμόπολοια τούς μετέφεραν μέσω τής δην κοιλάδας τού ποταμού Μισισίπη σέ περιοχές δημοσίευες τό Σινσιννάτι, τό Σαντ Λιούνη, καί τό Μιλγουώκη. 'Η άμερικανική ζυθοποιία δημιουργήθηκε έτοι από τούς Γερμανούς στήν τελευταίες αύτες δύο πόλεις.

Οι οικονομικές συνθήκες, πού έπικρατούσαν στήν περιοχή έγκατάστασης τών μεταναστών, είχαν ίδιαίτερη σημασία γιά δημοσίευες δημοσίευες τόσο φτωχές, ώστε στερούνταν τήν δυνατότητα τής έγκατάστασης σέ δηλη περιοχή τής χώρας. Π.χ. οι 'Ιρλανδοί, πού έγκαταστάθηκαν στήν Βοστώνη, βρήκαν μιά πόλη μέλλοντη βιομηχανία ή άλλες εύκαιριες άπασχόλησης άνθρωπων την έργατικης τάξης. Οι περισσότεροι 'Αμερικανοί έργατες άπειρευσαν τήν Βοστώνη γι' αύτόν άκριβως τόν λόγο. Αυτή δημως ήταν ή πόλη δημοσίου βρέθηκαν σάν χαμένα πρόβατα οι 'Ιρλανδοί γύρω στά μέσα τού προηγούμενου αίώνα — καί ύπειστρεφαν τής οικονομικές συνέπειες τής έκει παραμονής των έπι πολλά χρόνια.

'Η είσαγωγή τής άμερικήνης στά πλοια δέν έπειρεασε στήν μετανάστευση μόνο άποψη τόπου προέλευσης τών νέων κατοίκων τής 'Αμερικής. Τήν έπηρέασε καί μέ πολλούς άλλους τρόπους. Τό ταξίδι περιορίσθηκε άπο τόν έντελως άκαθοριστο χρόνο τών 30-90 ήμερών στόν πολύ καθορισμένο χρόνο τών 10 ήμερών. 'Εκτός άπο αύτό, τό υπερατλαντικό ταξίδι άρχισε νά γίνεται προσιτό στούς έργαζόμενους. "Έτσι, έμφαντηθηκαν τά πρώτα μεγάλα έπιβατικά υπερατλαντικά σκάφη. 'Η μετανάστευση δέν έξηρτατο πιά άπο τό όμηπόριο. Οι έξελιξεις αύτές έπειρευσαν τόσο άριθμητικώς, δησο καί ποιοτικώς, στήν μετανάστευση. 'Ο άριθμός τών μεταναστών αύξηθηκε άπο 5.000.000 κατά τήν πρίν άπο τόν έμφύλιο πόλεμο περίοδο στά 10.000.000 κατά τήν τριακονταετία πού τόν άκολούθησε καί τά 15.000.000 στά 15 χρόνια μετά τήν 30ετία αύτη. Τό ίδιο ριζική υπήρξε ή άλλαγή στούς τόπους προέλευσης τού μεταναστευτικού κύματος. Τό 1882 τό 87% τών μεταναστών προερχόταν άπο χώρες τής βρόειας ή τής δυτικής Εύρώπης. "Όμως 25 χρόνια άργοτερα τό 81% προερχόταν άπο χώρες τής νότιας ή τής άνατολικής Εύρώπης. "Έτσι, ή άμερικανική κοινωνία δέχθηκε στούς κόλπους τής άφθονα στοιχεία σλαβικής, έβραικής καί μεσογειακής καταγωγής.

Βέβαια οι μαύροι ήθαν στήν 'Ηνωμένες Πολιτείες άχι μέ τήν θέλησή τους καί ή τόπος προορισμού των καθοριζόταν άπο άλλους. 'Έν τούτοις, ή τόπος αύτός δέν άντιπροσώπευε μάλις έπιλογή τυχαία. Οι μαύροι συγκεντρώθηκαν στόν Νότο, τού δημοσίου τό κλίμα καί τό έδαφος παρουσιάζονταν κατάλληλα γιά τό είδος τών καλλιεργειών, πού μπορούσαν νά άναπτυχθούν έκει κάτω άπο τίς περιοριστικές συνθήκες τής δουλειάς. Μετά τήν έφεύρεση τής μηχανής βάμβακος, τό 1793, οι δουύλοι στήν 'Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποιούνταν κυρίως γιά τήν παραγωγή βάμβακος, μέ τό άποτέλεσμα οι μαύροι νά πάνε άκομα νοτιώτερα καί νά συγκεντρώθηκαν στήν βαμβακοπαραγωγικές περιοχές τού Μισισίπη, τής Άλαμπάμας, τής Γεωργίας καί τής βροειας Λουιζιάνας. 'Άκομα καί μετά τόν τερματισμό τής δουλειάς, ή συγκέντρωση τών μαύρων σέ μιά περιοχή, πού έπρόκειτο νά παραμένει ή φτωχότερη σέ δηλη χώρα, τούς στέρησε άπο κάθε πιθανότητα οίκονομικής άνδού. Σήμερα, τό μισό τού μαύρου πληθυσμού, πού ζει έκτος Νότου, κερδίζει 50% περισσότερα χρήματα άπο τό άλλο μισό, πού έξακολουθεῖ νά ζει έκει. Είναι φανερό πώς τό μέσον είσοδημα τού μαύρου πληθυσμού είναι τόσο χαμηλό σήμερα άκριβως λόγω τής γεωγρα-

φικής κατανομής του — μαζί μέ δλλα αϊτια.

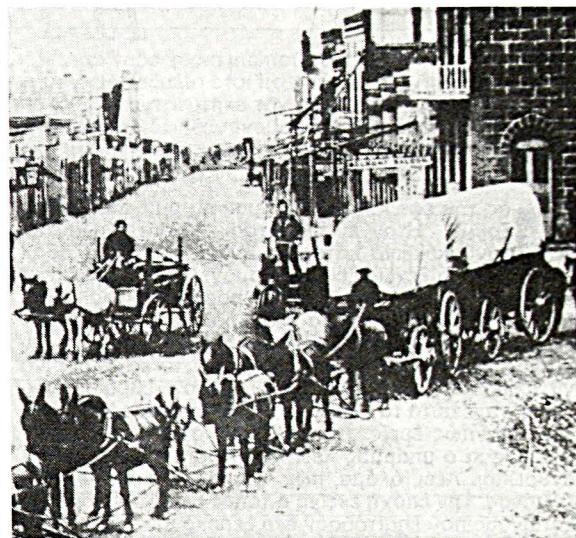
Μερικοί μετανάστες έγκαταστάθηκαν σέ περιοχές της χώρας, πού είναι οι πλησιέστερες στόν τόπο της καταγωγής των. Π.χ. οι Κινέζοι καί οι Ιάπωνες έγκαταστάθηκαν στην Χαβάη ή στην Δυτική Ακτή, οι Μεξικανο-Αμερικάνοι στήν νοτιοδυτική Αμερική καί οι Κουβανέζοι στήν Φλώριδα. Η συγκέντρωση τῶν Πόρτο Ρικάνων καί τῶν Δυτικοϊδιάνων στήν Νέα Υόρκη είναι άποτέλεσμα τῆς εύκολης προσβασιμότητάς τους στίς μεγάλες άρετοπορικές καί άτμοπλοικές γραμμές, πού προσφέρει ο 20ός αίώνας.

Τό ιστορικό τῆς κάθε έθνικής όμάδας είναι διαφορετικό. "Ολες οι όμάδες όμως έπηρεάσθηκαν από παρόμοιους παράγοντες όπως ή μέση ήλικιά, ο τόπος τῆς μόνιμης έγκαταστασης, ο χρόνος τῆς άφιξης, οι ίκανότητες τῶν άτόμων καί τό πολιτιστικό ύπόβαθρο. Η τρέχουσα οίκονομική κατάσταση τῆς κάθε όμάδας σχετίζεται με ένα εύρυ φάσμα δραστηριοτήτων. Παρ' ολα αυτά, καμμία όμάδα δέν είναι μοναδική σέ κάτι. Ούτε δλλωστε έμφανίζεται τόσο διαφορετική θρό σή συγκριση μέ τόν στατιστικό παναμερικανικό μέσο όρο ποδηλώνει. Τό κάθε χαρακτηριστικό η τήν κάθη ιδιότητα μιᾶς έθνικής όμάδας συμμερίζονται τώρα άτομα από δλλες όμάδες. Ο ίδιος ό παναμερικανικός μέσος όρος δέν είναι τίποτε δλλο παρά μιά συνισταμένη θλων αύτῶν τῶν ίδιοτήτων καί καταστάσεων — διεθνικῶς θεωρουμένων.

"Ισως τό πιό ένδιαφέρον στοιχείο γιά τίς διάφορες έθνικές όμάδες, πού σήμερα συναποτελούν τόν άμερικανικό λαό, είναι ή βελτίωση τῆς οίκονομικής των κατάστασης μέ τό πέρασμα τού χρόνου. Ή πρόδοση θεωρεῖται γενικά τόσο δεδομένη στίς 'Ηνωμένες Πολιτείες, ώστε χρειάζεται νά τονίζει κανείς συχνά ήτη δέν άντηροσωπεύει μιάν αύτόματη διαδικασία. Σέ πολλές περιοχές τῆς Γῆς ζοῦν άνθρωποι, σέ έπιπεδο δχι πολύ ύψηλότερο έκείνου πού σημαντικόνται τών. 'Άλλα πέρα από τίς βελτίωσες στό βιοτικό έπιπεδο, τήν πολιτική έκπροσώπηση καί τήν μακροζωία, οι έθνικές όμάδες τῆς Αμερικής έχουν άνεβει καί μέ σχετικιστικά κριτήρια. Οι Ίταλο-Αμερικάνοι, πού είχαν εισόδημα λιγότερο τού 50% τού έθνικού μέσου όρου στίς άρχες τοι αιώνα, έχουν τώρα εισόδημα μεγαλύτερο από αύτο. Οι πάμπτωχοι Έβραίοι τού τέλους τού 19ου αιώνα κερδίζουν τώρα περισσότερα χρήματα από δποιαδήποτε δλλη έθνική όμάδα, περιλαμβανομένων τῶν Αγγλοσαξώνων. Ο ρυθμός πρόσδου τῶν διαφόρων έθνικών όμάδων ποικίλει έξαιρετικά. Πρόδοση λοιπόν συντελείται παντού — καί είναι ριζική.

Κάθε έθνική όμάδα έχει συναντήσει έμποδια στήν προσπάθειά της νά φτιάξει μιά κολύτερη ζωή στόν τόπο αύτόν. 'Άλλα τά έμποδια καί ή δύνη πού γνώρισαν πρίν φθάσουν έδω συνήθως είναι πολύ περισσότερα από δύο άπεστησαν ή ύφιστανται στό άμερικανικό έδαφος. Ο άντηροσμός στήν Αμερική σήμαινε μιά τάση περιφρόνησης πρός τούς Έβραίους καί περιορισμού τῶν έπαγγελματικῶν των δραστηριοτήτων. Δέν σήμαινε τόν κίνδυνο μαζικής έκτοπίσης ή μαζικής σφαγής. 'Ακόμα καί ή ιστορική έμπειρια τής δουλείας υπήρξε χειρότερη γιά δσους Αφρικανούς δεσμούσαν στά χέρια Αράβων ή Ισπανών. Μέ λίγα λόγια, ή Αμερική δέν μπορεί νά θεωρηθεί θτι απέφυγε τά σοβαρά άμαρτήματα, στά δποια πέφτουν δλοι, οι άνθρωποι. Αύτο πού χαρακτηρίζει τήν άμερικανική έμπειρια είναι ή έκταση στήν δποια μπόρεσαν νά λειτουργήσουν έδω καί δλλοι θετικοί παράγοντες — οι δποιοι άνεστρεψαν τίς διάφορες άρνητικές τάσεις.

Κάθε έθνική όμάδα έχει δλλάξει από τότε πού έγκα-

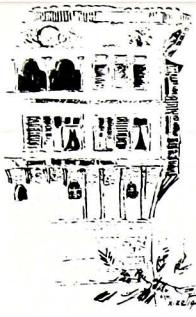
Καραβάνι άποικων κατευθύνεται δυτικά τής Χέλενα (Μοντάνα). Τέλη τής δεκαετίας τού 1860.

ταστάθηκε στίς 'Ηνωμένες Πολιτείες. 'Αλλά καί ή ίδια ή άμερικανική κοινωνία έχει δλλάξει σάν άποτέλεσμα τής έγκατάστασης ποικίλων έθνικών όμάδων στό έδαφός της. Τό πιό συγκλονιστικό σχετικό παράδειγμα είναι θτι αυτή τή στριγμή μετέχουν στό Κογκρέσσο ή στό 'Ανώτατο Δικαστήριο δτομα, τῶν δποιών οι πρόγονοι μεταφέρθηκαν έδω ώς σκλάβοι. Στίς πολιτικές, τίς έπιστημονικές, τίς καλλιτεχνικές και τίς οίκονομικές κορυφές τού τόπου συγκαταλέγονται αυτή τή στιγμή δτομα, τῶν δποιών οι μετανάστες πρόγονοι χαρακτηρίζονταν περιφρονητικά ώς «άνθρωποι κατώτερης φυλής ή νοημοσύνης». Τίποτα δέν άποδείχθηκε πιό τονωτικό γιά τήν άνθρωπινη πρόσδο ήπο την ίκανοτητα τού άμερικης νά ξειποιεί τίς έγγενεις δυνατότητες τού άτομου — άνεξαρτήτως φυλής, κοινωνικής τάξης ή έθνικής προέλευσης.

'Η αφομοίωση τῶν μή γηγενών έθνικών όμάδων στά άμερικανικά πρότυπα είναι άμφιδρομη. 'Η καθημερινή γλώσσα, οι διαίτητικές συνήθειες, ή μουσική καί τά πολιτιστικά χαρακτηριστικά τῆς σημερινής άμερικανικής κοινωνίας παρουσιάζουν σημεία βαθύτατου έπιρεασμού από διάφορες έθνικές πηγές. "Ομως, οι έπιρεασμοί αύτοι δένουν μεταξύ τους κατά θαυμαστό τρόπο σέ ένα ένιαίο σύνολο, πού έχει πιά τό δικό του πρόσδοπο καί τήν δική του σφραγίδα. Οι έθνικές όμάδες δέν έχαφαν ίσθηκαν σέ κάποια χοάνη, δπως πίστευαν οι παλαιοί. Ούτε δμως οι ίδιες οι όμάδες αύτές, ούτε ή χώρα στό σύνολο της, είναι πιά άπαραλλακτες. Κάτι έχει δλλάξει σ' άμφότερους τούς παράγοντες, κάτι καινούργιο έχει γεννηθεί, πού ίκανοποιεί περισσότερο καί δηγεί σέ δρόμους άγνωστους μέχρι τώρα. "Ισως πρόκειται γιά μιά έντελών καινούργια άνθρωπινη κατάσταση.

(Περίληψη άπό τό βιβλίο τού Τόμας Σόουελ (άνωτέρου έταίρου τού Ινστιτούτου Χούμερ τού Πανεπιστημίου Στάνφορτ), μέ τίτλο 'Η Αμερική τήν Έθνοτήτων.

'Αναδημοσιεύεται άπό τό περιοδικό Διάλογος, πτς Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, (άρ. Φύλλου 39 - 1983/Β), κατόπιν ειδικής δείσας. Τά έργα τῶν Έβραιων μεταναστών πού δημοσιεύονταν είναι έπισης άπό τό ίδιο περιοδικό.

μέ εξωτερική έπιγραφή
έτους 5619. Σήμερα
τό έβραικό έτος
είναι 5744.
Τό παρόν άρχοντικό
βρίσκεται στη Βέροια.

Η Ροζαλία

τῆς ζωγράφου
ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΖΩΓΙΑ

Mάς τήν έφερε στό σπίτι μας ή μαμά της νά παίξουμε. Ήταν ένα κοριτσάκι μέντιρινα μάτια, ξανθοκόκκινα κατασάρια μαλλάκια και στό όβάλ της πρόσωπο ξεχώριζες ένα χαμόγελο πού τήν έκανε συμπαθητική. Δέν ήταν άπο τά δυορφά κοριτσάκια, μά δέν ήξερε τί είχε, καί ζλα τ' άγοράκια τή βλέπανε με γάλη καί προτιμούσαν νά μιλάνε ξέχωρα μαζί της, παρά νά παίζουνε παρέα της. Τότε δέν τό καταλάβαινα γιατί ήμουνα παιδί. Νόμιζα, έπειδή ήτανε έβραιοπούλα τής κάνανε αύτά τά καμώματα. Τήν πήρα παράμερα καί τής είπα πώς έμεις στό σπίτι μας δημπάμε τούς Έβραιούς κι ο μπαμπάς λέει πώς είναι νοικοκυρεμένοι δινθρωποί. Λέει, άκομα, πώς Έβραιος δέν έγινε ποτέ ζητιάνος. Τήν έποχή έκεινή δό τόπος μας ήταν γεμάτος ζητιάνους πού έπαιτούσαν ένα ξεροκόματο γιά νά έπιβιώσουν. Η Ροζαλία τότε μού είπε πώς τ' άγοράκια τήν «άγαπάνε». Αύτό δέν τό κατάλαβα πάλι. Φαίνεται ότι οι έρωτικές μου κεραίες είχανε κάποια καθυστέρηση καί συνέχιζα νά πάζω ξένοιαστα μέ τ' άγοράκια κι ή Ροζαλία νά κρυφομιλάει μαζί τους.

***

Μεγαλώσαμε σταματήσαμε τά παιγνίδια στά τετράγωνα τής γειτονιάς καί γίναμε κάπως σοβαρές μαθήτριες τών Καλογριών. Έκει ξεχωρίζαμε· άπό τίς δλαλες. Φορούσαμε μαύρες άλπαγαδένιες ποδιές, λινό λευκό κολλαριστό γιακαδάκι μέ δυμοίες λευκές μανσέτες πού μάς τίς δλαλάζαν οι μανάδες μας κάθε πρωΐ λέξ καί είχανε συναγωνισμό μεταξύ τους ποιά νά στείλει πιό καλά περιποιημένο τό κοριτσάκι τήσ στο σχολείο. Ξεχωρίζαμε άκομα τ' άλλα κοριτσάκια στους κόκκινους φιόγγους πού είχαμε δεμένους μπροστά στό γιακαδάκι μας. Μᾶς τόν είχανε δεμένο οι μανάδες μας σάν φλοτάν παπιγιόν (αύτό δλωστε ήταν τό ντυσιμο τής σχολής μας τότε).

***

Μέχρι έδω τά πράγματα πήγαναν καλά μεταξύ μας. Μιά μέρα ή Ροζαλία είδε τή δική μου χρυσόδετη «Διάπλαση τών Παιδών» καί θέλησε νά δέσει καί τή δική της δυοια. Τήν πήρα καί πήγαμε μαζί στό βιβλιοδετείο. Ό βιβλιοδέτης ήταν άπασχολημένος μέ δλλον πελάτη καί μάς περιποιήθηκε δό γιός του. Μόλις μᾶς είδε, ή μάλλον μολίς είδε τή Ροζαλία, πήρε τόν τόμο τής Διάπλασης καί τής είπε πώς θά τόν έπιμεληθεῖ δό ίδιος «καί τά χρυσά γράμματα θά μοιάζουν μέ τά χρυσά μαλλά σου» τής είτε. Γελάσαμε ντροπαλά κι οι δύο. «Οταν πήγε ή Ροζαλία νά πάρει τόν τόμο βρήκε μέσα ένα σημείωμα μέ τίς λέξεις: «Σ' άγαπώ, περιμένω άπαντηση τό βράδυ στίς 3».

***

«Η Ροζαλία έδωσε τήν άπαντηση έκεινο τό βράδυ στίς δόκτω καί συνέχισε ποιητικά: «κάθε βραδάκι στίς δόκτω στό ίδιο μέρος τό γνωστό μέ καρδιοχτύπι». Ό έρωας φούντωσε... Τό μάθανε οι δικοί της καί γίνανε άπό Έβραιοι... Τούρκοι άπό θυμό. Τ δημαθε κι ο βιβλιοδέτης κι άναψοκοκκίνησε. «Συμμάζεψε τό γιό σου δέ ένας, συμμάζεψε τήν κόρη σου δέ άλλος».

— Τήν άγαπώ πολύ πατέρα καί θά τήν παντρευτώ.

— Πρώτα οι δάδελφές σου καί μετά έσυ, είπε ήρεμα δο πατέρας του, χωρίς νά θίξει τήν διαφορά τής θρησκείας. «Ασε νά παντρέψουμε τά κορίτσια καί μετά βλέπουμε» τού είπε μαλακά, γιά νά του δώσει χρόνο νά σκεφθεῖ. «Ισως φθαρει δέ έρωτας...

— Από τήν δλλη μεριά οι γονείς τής Ροζαλίας.

— Σ' άγαπάει γιατί είσαι πλουσιοκόριτσο ζλεγε ή μαμά...

— Τόν άγαπας...; πού άκουστηκε Έβραϊα νά πάρει Χριστιανό; Έμάς δυσ διλιάδες χρόνια μάς κυνηγάνε θεοί κι δάμονες, μείναμε κολώνες, καί σύ θά άλλασπιστήσεις γιά τόν γιό του βιβλιοδέτη; Κλείδωμα καί φυλακή άπό αύριο.

***

— Από δώ άρχιζει τό δράμα. Άπο τίς ύπηρέτριες διοχετεύνταν στήν άρχη τά ραβασάκια μεταξύ τους κι άργοτερα μόνοι τους μέ διανομέα ένα βοδινό κόκκαλο. «Έγραφε τό ραβασάκι της ή Ροζαλία τό δίπλωνε καί τό ξχωνε στό βοδινό κόκκαλο στό χώρο πού είναι τό μεδούλι καί τό πετούσε στό στενό πού είχε πίσω άπο τό σπίτι της τόπερος δό άγαπημένος της καί μέ τόν διο τρόπο τής άπαντούσε πετώντας το στόν κήπο τής αύλης της. Ετοί τό βοδινό κόκκαλο έγινε δό μυστικός διανομέας τους.

Αύτό κράτησε πολύ καιρό, τόσο πού νά γιγαντώσει τόν έρωτα καί νά φτάσει στό άπροχώρητο. Μιά νύχτα ή Ροζαλία έσπασε τά δεσμά τής φυλακής καί ξεπότισε. Κλεφτήκανε. «Ενα ταξί πού τήν περίμενε στό στενό σοκάκι μέ τόν άγαπημένο της τήν δδήγησε στη Λάρισα καί κούρνιασαν δέ ένα συγγενικό τους σπίτι. Ή μέρα ήταν κρύα καί βροχερή. «Αρχισε τά τρεχάματα έδω καί έκει γιά νά βγάλει τίς άδειες. Αντίσταση παντού γιατί τό κορίτσι ήταν άλλοθρησκο καί άνηλικο. Ή άγωνία κι ή άγαπη πού είχε μέσα του, δέν λογαριάζει τό βροχή, μήτε πώς ήταν βρεμένος ώς τό κόκκαλο. Ο άρχιραβίνος τόν παίδευε, δό μητροπολίτης τό διο, ή άστυνομία τόν κυνηγάγει. Ή άγωνία, τό άγχος θέριεψαν.

Τέλος έγινε ή πρώτη ύποχωρηση. Ό μητροπολίτης έδωσε τήν δδεια τής βάφτισης κι έτσι ή Ροζαλία βαθήστηκε κι ζγινε Χριστιανή. Τώρα ήθελε τήν άδεια γάμου γά νά στεφανωθύνε. «Άλλα τρεξίματα μέσα στή βροχή κι άλλες άδειες κι ή πρωτόγονη γραφειοκρατή τής έποχής τόν έρριξε στό κρεβάτι τού θανατά. Καιγότανε σύσσωμος στόν πυρετό. Ή Ροζαλία έννυχτούσε πλαί του. Ό γιατρός τής Λάρισας διέγνωσε «διπλή πνευμονία μέ καλπάζουσα» καί μετά άπο τρεις μέρες μαρτυρίου έψυχήσε στή στοργική άγκαλιά τής άγαπημένης του χωρίς νά προφθάσει νά τήν κάνει νόμιμα γυναίκα του.

«Η Ροζαλία έμεινε μόνη μ' ένα έμβρυο μέσα της. Περιφρονημένη άπ' δλους τούς Έβραιους. Οι συγγενείς της δέν τήν συγχώρεσαν. «Γιά παραδειγματισμό τών άλλων κοριτσιών. Βρισκόταν στό δρόμο μέ τό έμβρυο πλαισιωμένη μέ τά ταμπού τής έποχής. Ακόμη κι ά πατέρας μου μού άπαγόρευσε νά τήν βλέπω. «Φιλεες μέ τή Ροζαλία δέν θέλω», είπε. Ό βιβλιοδέτης φαίνεται ήταν άληθινός Χριστιανός άπλωσε τό χέρι του καί κράτησε τή Ροζαλία σπίτι του.

— Είσαι γυναίκα τοῦ γιοῦ μου καὶ κόρη μου τῆς εἰπε. 'Εν δω σ' ἀναγνωρίζω ἐγώ γιά γυναίκα τοῦ γιοῦ μου καὶ αὐτιανὴ μητέρα τοῦ ἐγγονοῦ μου, τί νά τὸν κάνεις τὸν νόμο; Θά μείνεις μαζί μας.

"Εμεινεις μαζί τους πολλά χρόνια. Μία μέρα τῆς εἰπε: «Ροζαλία κόρη μου, τὰ δυό κορίτσια μου τὰ πάντρεψα, τὸν γιό σου καὶ ἐγγονό μου τὸν ἀποκατέστησα, είναι ή σειρά σου. Σὲ ζήταίς δέ τάδε. Είναι καλός νέος κι ἀξιωματικός τίς λές;

— 'Εγώ τὸν γιό σας, πατέρα ἀγάπησα, μ' ἄλλον ἀντρα νά ζήσω δέν θ' ἀντέξω.

'Ο βιβλιοδέτης ὅμως ἐπέμεινε νά τὴν ἀποκαταστήσει γιατί εἶχε γεράσει κι ἐπρεπε νά τὴν παραδώσει σὲ

καλά καὶ γερά χέρια μιά πού οἱ γονεῖς τῆς τὴν περιφρόνησαν. 'Η Ροζαλία ἔτσι πτωχὴ πού ἦταν εἶπε τὸ ναί με πόνο καὶ παντρεύτηκε τὸν ἀξιωματικό.

'Από τότε δέν ξαναχαμογέλασε. 'Ηταν εὐγενική περιποιητική μαζί του ἀλλά χωρίς ἀγάπη. Αὐτό τὸ «χωρίς ἀγάπη» τὴν δόδηγησε σὲ μαρασμό καὶ μετά ἀπό λίγα χρόνια πέθανε.

Ρωτῶ τὸν ἑαυτό μου. 'Εγώ τί έκανα; Τίποτα! Είχα νά της μιλήσω ἀπό τότε πού πήγαμε μαζί στὸ βιβλιοδέτειο μέ τὴ «Διάλαση τῶν Παιδῶν». Αὐτή ἦταν ἡ διάπλαση τῶν παιδῶν τῆς ἐποχῆς μου.

(«Θεσσαλία» — Βόλου 23.10.1983)

ΔΥΟ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ ΕΚΑΝΑΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΚΑΝΕ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Στήν τελευταία πρό τοῦ θανάτου του συνέντευξη πρός τὸν Γ. Πηλιχό («Νέα», 9.12.1983), ό Στρατῆς Δούκας (πέθανε σέ ἡλικία 89 ἑτῶν, λίγες μέρες μετά τὴ συνομίλια αὐτῆς), εἶπε καὶ τὰ παρακάτω, πού τὰ ἀναδημοσιεύουμε μέ τὸν ἴδιο ὑπότιτλο τῆς ἐφημερίδος:

Γ. ΠΗΛΙΧΟΣ: Πώς ἐκδήλωσε η Πολιτεία τὴν συμπαράστασή της ἀπέναντί σας, αὐτά τὰ τελευταία χρόνια πού βρίσκεστε ἀνήμπορος ν' ἀντιμετωπίσετε δὲ τὸν τόπο τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς;

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ: 'Εγώ θά ἤμουνα στὴν ψάθα τώρα, ἀνέ βρίσκονταν δύο ἀνθρώποι πού μού φέρθηκαν σάν νά ἦταν παιδιά μου. Είναι μιά Ιστορία πού θά στήν πῶ, ἀλλά ὅσο ζῶ δέ θά θελα νά τή φέρεις στὴ δημοσιότητα.

Κατά τὴν κατοχὴ ἀπό τοὺς Γερμανούς, δὲ Πεντζίκης μοῦ 'στειλε ἀπό τὴ Θεσσαλονίκη, μιά ἐβραϊκὴ οἰκογένεια, μάνα, πατέρα καὶ δυό παιδιά, γιά νά τοὺς κρύψω στὸ σπίτι μου. Πρώτα ἐφτασαν τὰ παιδιά, δὲ Ἀρνάλδος καὶ δὲ Ἰζός, κι ὑστερα οἱ γονεῖς — Ταζάρτες ἦταν τὸ ἐπώνυμό τους. Πῶς νά τοὺς πῶ δχι. 'Εμένα ἡ ἀνθρωπιά μου είναι σύμφυτη μὲ τὸν ὑπαρξή μου δλη. Τούς τὸ πῆρα λοιπόν στὸ σπίτι, αὐτὸν στὴν ὁδὸν 'Ορμηνίου 3, τὸ ξερεῖς. Δυσ δωμάτια ὅλο κιόλο. Πήραν τὸ ἔνα ἑκεῖνοι, καὶ στὸ ἄλλο μείναμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ. Ξαφνικά χτυπάει ἡ πόρτα κι ἐμφανίζεται δὲ Μόλλας, δὲ γνωστός κα-

Στρατῆς Δούκας

Συνήθως η Πολιτεία ἀδιαφορεῖ γιά τούς ζῶντες

ραγικοὶ ζοπάχτης, τὸν θυμᾶσαι, καὶ μέ παρακαλάει νά κρύψω τὸ γιό του, πού ἦταν στὴν ΟΠΛΑ καὶ μόλις εἶχε τραυματιστεῖ σὲ κάποια συπτλοκή μέ τούς Γερμανούς. Οὔτε καὶ σὲ κείνον μποροῦσα νά πῶ δχι. Τούς δώσαμε τὸ δωμάτιο μας κι ἐμεῖς κοιμόμαστε στὸ «ἀντρέ». Επρεπε δημως νά τοῦ βρω καὶ γιατρὸς τῆς ἐμπιστοσύνης μου, γιά νά τοῦ βγάλει τὴ σφαίρα. Είναι θαῦμα πῶς δέ μᾶς ἀνακαλύψανε, γιατί δὲ αἰθέρας πού χρησιμοποίησε δὲ γιατρός στὴν ἐπέμβαση, μύριζε ὡς ἔξω στὸ δρόμο κι δην μᾶς πέρνανε χαμπάρι οἱ Γερμανοί, κανείς μας δέ θά 'χε γυλωτῷ. Εύτυχώς ὅλα πήγαν καλά ὡς τὴν 'Απελευθέρωση. Μετά τὸν πόλεμο τὰ δυό Εβραιόπουλα, ἀντρες πιά, πήγαν στὴν Ἰταλία κι ἐγκαταστάθηκαν στὸ Μιλάνο, δησπου μαζί με δυό τρεῖς ἀλλους ἔκαναν μιά μεγάλη ἐπιχείρηση, μέ χίλια ἀτομα προσωπικό σήμερα.

"Οταν ἐλέιπα στὴ Μόσχα, γιά νά κάνω ἐκείνη τὴν ἐγχείρηση στὸν προστάτη πού τὴν τελευταία στιγμή μέ φόβισε ἡ γυναίκα μου καὶ δέν τὴν ἔκανα, ηρθε στὴν Ἀθήνα γιά νά μέ δει δὲ Ἀρνάλδος.

Εἶχε καταλάβει, εἶχε πληροφορηθεῖ δέν τὸ ξέρω, δτι περνούσαμε ἀσχήμα. 'Από τότε δέν ἔπαψε οὐτε μήνα πού νά μην στέλνει ἔνα τακτικό βοήθημα. Τὰ τελευταία μου χρόνια μοῦ δστελνε 27.500 τὸ μήνα.

Χωρίς αὐτά τὰ λεφτά δέ θά εἶχαμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ αὐτά τὰ δυό κρεβάτια στὸ γηροκομεῖο. "Οσο γιά τὴν Πολιτεία, ἔτσι φέρεται συνήθως η Πολιτεία, ἀδιαφορεῖ δημοσιεύει τὸν ζεις κι δταν πεθάνεις σου στέλνει ἔνα στεφάνι στὸν τάφο σου.

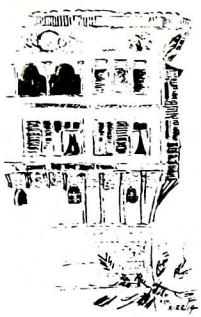
ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΒΡΟΝΩΤ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελὴ 2 — 104 39, Ἀθήνα
'Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τὸ νόμο
Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελὴ 2 — τηλ.: 88.39.951

Τὰ ἐνυπόγραφα δῆθρα ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

DIANEMETAI ΔΩΡΕΑΝ

Έβραικό άρχοντικό
με έξωτερη έπιγραφή
έτους 5619. Σήμερα
τό έβραικό έτος
είναι 5744.
Τό παρόν άρχοντικό
βρίσκεται στη Βεροιά.

H Ροζαλία

της ζωγράφου
ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΖΩΓΙΑ

Mας τήν έφερε στό σπίτι μας ή μαμά της νά πάι-
ξουμε. Ήταν ένα κοριτσάκι μέ κίτρινα μάτια,
ξανθόκοκκινα κατσαρό μαλλάκια καί στό όβάλ
της πρόσωπο ξεχώριζες ένα χαμόγελο πού τήν έκανε
συμπαθητική. Δέν ήταν άπό τά δμορφα κοριτσάκια, μά
δέν ήξερα τί είχε, καί όλα τ' άγοράκια τή βλέπανε με-
γάλη καί προτιμούσαν νά μιλάνε ξέχωρα μαζί της, πα-
ρά νά παίζουνε παρέα της. Τότε δέν τό καταλάβαινα
γιατί ήμουνα παιδί. Νόμιζα, έπειδή ήτανε έβραιοπούλα
τής κάνανε αύτά τά καμώματα. Τήν πήρα παράμερα καί
τής είπα πώς έμειται στό σπίτι μας άγαπημέ τούς 'Ε-
βραίους κι ό μπαμπάς λέει πώς είναι νοικοκυρεμένοι
δυνθρωποί. Λέει, άκόμα, πώς 'Εβραίος δέν έγινε ποτέ¹
ζητιάνος. Τήν έποχή έκείνη ού τόπος μας ήταν γεμάτος
ζητιάνους πού έπαιτούσαν ένα ξεροκόματο γιά νά έπι-
βιώσουν. 'Η Ροζαλία τότε μοῦ είπε πώς τ' άγοράκια τήν
«άγαπανε». Αύτό δέν τό κατάλαβα πάλι. Φαίνεται ότι οί
έρωτικές μου κεραίες είχανε κάποια καθυστέρηση καί
συνέχιζα νά παίζω ξένοιαστα μέ τ' άγοράκια κι ή Ροζα-
λία νά κρυφομιλάει μαζί τους.

***

Μεγαλώσαμε σταματήσαμε τά παιγνίδια στά τετρά-
γωνα τής γειτονιάς καί γίναμε κάπως σοβαρές μαθή-
τριες τών Καλογραιών. 'Έκει ξεχωρίζαμε· άπό τίς άλ-
λες. Φορούσαμε μαύρες άλπαγδείνες ποδιές, λινό²
λευκό κολλαριστό γιακαδάκι μέ δύμοις λευκές μανσέ-
τες πού μας τίς άλλαζαν οι μανάδες μας κάθε πρωΐ λές
καί είχανε συναγωνισμό μεταξύ τους ποιά νά στείλει
πιό καλά περιποιημένο τό κοριτσάκι της στό σχολείο.
Ξεχωρίζαμε άκομη άπ' τ' άλλα κορίτσια στούς κόκκι-
νους φιόγγους πού είχαμε δεμένους μπροστά στό για-
καδάκι μας. Μᾶς τόν είχανε δεμένο οί μαμάδες μας
σάν φλοτάν παπιγιόν (αύτό άλλωστε ήταν τό ντύσιμο
τής σχολής μας τότε).

***

Μέχρι έδω τά πράγματα πήγαιναν καλά μεταξύ μας.
Μιά μέρα ή Ροζαλία είδε τή δική μου χρυσόδετη «Διά-
πλαστή τών Παιδών» καί θέλησε νά δέσει καί τή δική³
της δομια. Τήν πήρα καί πήγαμε μαζί στό βιβλιοδετείο.
Ό βιβλιοδέτης ήταν άπασχολημένος μέ άλλον πελάτη
καί μάς περιποιήθηκε ό γιος του. Μόλις μᾶς είδε, ή μαλ-
λον μόλις είδε τή Ροζαλία, πήρε τόν τόμο τής Διάπλα-
σης καί τής είπε πώς θά τόν έπιμεληθεί ο ίδιος «καί τά
χρυσά γράμματα θά μοιάζουν μέ τά χρυσά μαλλιά σου»
τής είπε. Γελάσαμε ντροπαλά κι οι δύο. «Οταν πήγε ή
Ροζαλία νά πάρει τόν τόμο βρήκε μέσα ένα σημείωμα
μέ τίς λέξεις: «Σ' άγαπώ, περιμένω άπαντηση τό βράδυ
στίς 3».

***

'Η Ροζαλία έδωσε τήν άπαντηση έκείνο τό βράδυ
στίς δύτικά καί συνέχισε ποιητικά: «κάθε βραδάκι στίς δύ-
τικά στό ίδιο μέρος τό γνωστό μέ καρδιοχτύπι». 'Ό έ-
ρως φούντωσε... Τό μάθανε οί δικοί της καί γίνανε άπό⁴
'Εβραίοι... Τούκοι άπό θυμό. Το μαθανε κι ού βιβλιοδέτης
κι άνωφοκκινήσε. «Συμμάζεψε τό γιο σου ό ένας,
συμμάζεψε τήν κόρη σου ό άλλος».

— Τήν άγαπώ πολύ πατέρα καί θά τήν παντρευτώ.

— Πρώτα οί άδελφές σου καί μετά έσυ, είπε ήρεμα δ
πατέρας του, χωρίς νά θίξει τήν διαφορά τής θρη-
σκείας. «"Άσε νά παντρέψουμε τά κορίτσια καί μετά
βλέπουμε" τού είπε μαλακά, για νά του δώσει χρόνο νά
σκεφθεί. "Ισως φθαρεί ό έρωτας..."

— Από τήν άλλη μεριά οι γονεῖς τής Ροζαλίας.

— Σ' άγαπαί γιατί είσαι πλουσιούριτσο έλεγε ή μα-
μά...

— Τόν άγαπας...; πού άκουστηκε 'Εβραία νά πάρει
Χριστιανό; 'Εμάς δυσ χιλιάδες χρόνια μᾶς κυνηγάνε
θεοί καί δάμονες, μεινάμε κολώνες, καί σύ θά άλλαξο-
πιστήσεις γιά τόν γιό του βιβλιοδέτη; Κλείδωμα καί φу-
λακή άπό αύριο.

***

'Από δω άρχιζει τό δράμα. 'Από τίς ύπηρέτριες διο-
χετεύονταν στήν άρχη τά ραβασάκια μεταξύ τους κι
άργοτερα μόνοι τους μέ διανομέα ένα βοδινό κόκκαλο.
"Έγραφε τό ραβασάκι της ή Ροζαλία τό δίπλωμας καί
τό έχων στό βοδινό κόκκαλο στό χώρο πού είναι τό
μεδούλι καί τό πετούσε στό στενό πού είχε πίσω άπό
τό σπίτι της τόπερον δέ άγαπημένος της καί μέ τόν ίδιο
τρόπο της άπαντούσε πετώντας το στόν κήπο τής αύ-
λης της. 'Ετσι τό βοδινό κόκκαλο έγινε ό μυστικός δια-
νομέας τους.

Αύτό κράτησε πολύ καιρό, τόσο πού νά γιγαντώσει
τόν έρωα καί νά φτάσει στό άπροχώρητο. Μία νύχτα ή
Ροζαλία έσπασε τά δεσμά τής φυλακής καί έεπόρτισε.
Κλεφτήκαγε. "Ενα ταξί πού τήν περίμενε στό στενό σο-
κάκι μέ τόν άγαπημένο της τήν δύνησης στη Λάρισα
καί κούρνιασαν σ' ένα συγγενικό τους σπίτι. 'Η μέρα ή-
ταν κρύα καί βροχερή. 'Άρχισε τά τρεχάματα έδω καί
έκει γιά νά βγάλει τίς άδειες. 'Αντίσταση παντού γιατί
τό κορίτσι ήταν άλλοθρησκο καί άνηλικο. 'Η άγωνία κι
ή άγαπή πού είχε μέσα του, δέν λογαριάζει τή βροχή,
μήτε πώς ήταν βρεμένος ώς τό κόκκαλο. 'Ο άρχιραββί-
νος τόν παίδευε, δέ μητροπολίτης τό ίδιο, ή άστυνομία
τόν κυνηγάγε. 'Η άγωνία, τό άγχος θέριεψαν.

Τέλος έγινε ή πρώτη ύποχωρηση. 'Ο μητροπολίτης
έδωσε τήν άδεια τής βάφτισης κι έτσι ή Ροζαλία βαφτί-
στηκε κι έγινε Χριστιανή. Τώρα ήθελε τήν άδεια γάμου
γά νά στεφανωθούνε. 'Άλλα τρεξίματα μέσα στή βρο-
χή κι άλλες άδειες κι ή πρωτόγονη γραφειοκρατία τής
έποχης τόν έρριξε στό κρεβάτι τού θανατά. Καιγότανε
σύσωμος στόν πυρετό. 'Η Ροζαλία ξενυχτούσε πλαϊ
τού. 'Ο γιατρός τής Λάρισας δέγινωσε «διπλή πνευμο-
νία μέ καλπάζουσα» καί μετά άπό τρεις μέρες μαρτυ-
ρίου έψυχήσε στή στοργική άγκαλιά τής άγαπημένης
του χωρίς νά προφθάσει νά τήν κάνει νόμιμα γυναίκα
του.

'Η Ροζαλία έμεινε μόνη μ' ένα έμβρυο μέσα της. Πε-
ριφρονήμένη άπ' δλούς τούς 'Εβραίους. Οι συγγενεῖς
τής δέν τήν συγχώρεσαν. «Γιά παραδειγματισμό τών
άλλων κοριτσιών». Βρισκόταν στό δρόμο μέ τό έμβρυο
πλαισιωμένη μέ τά ταμπού τής έποχής. 'Άκομη κι ό πα-
τέρας μου μού άπαγόρευσε νά τήν βλέπω. 'Φιλεες μέ
τη Ροζαλία δέν θέλω», είπε. 'Ο βιβλιοδέτης φαίνεται ή-
ταν άληθινός Χριστιανός άπλωσε τό χέρι του καί κρά-
τησε τή Ροζαλία σπίτι του.

— Είσαι γυναίκα τοῦ γιοῦ μου καὶ κόρη μου τῆς εἰπε.
‘Εν σω σ’ ἀναγνωρίζω ἔγα γιά γυναίκα τοῦ γιοῦ μου
καὶ αὐτιανή μητέρα τοῦ ἐγγονοῦ μου, τί νά τὸν κάνεις
τὸν νόμο; Θά μεινεῖς μαζί μας.

“Εμεινείς μαζί τους πολλά χρόνια. Μία μέρα τῆς εἰπε:
«Ροζαλία κόρη μου, τὰ δυσκορίτσια μου τὰ πάντρεψα,
τὸν γιό σου καὶ ἐγγονό μου τὸν ἀποκατέστησα, εἶναι ή
σειρά σου. Σὲ ζητάεις ο τάδε. Είναι καλός νέος κι ἀξιωματικός τίς λές;

— ‘Εγώ τὸν γιό σας, πατέρα ἀγάπησα, μ’ ἄλλον ἀν-
τρα νά ζήσω δέν θ’ ἀντέξω.

‘Ο βιβλιοδέτης ὅμως ἐπέμεινε νά τὴν ἀποκαταστή-
σει γιατί εἶχε γεράσει κι ἐπρεπε νά τὴν παραδώσει σὲ

καλά καὶ γερά χέρια μιά πού οι γονεῖς της τὴν περιφρό-
νησαν. ‘Η Ροζαλία ἔτσι πτωχή πού ἦταν εἰπε τὸ ναί’ μέ
πονο καὶ παντρεύτηκε τὸν ἀξιωματικό.

‘Από τότε δέν ξαναχαμογέλασε. ‘Ηταν εὐγενική πε-
ριποιητική μαζί του ἀλλά χωρίς ἀγάπη. Αύτό τὸ «χωρίς
ἀγάπη» τὴν δόδηγησε σὲ μαρασμό καὶ μετά ἀπό λίγα
χρόνια πέθανε.

Ρωτῶ τὸν ἑαυτό μου. ‘Εγώ τί έκανα; Τίποτα! Είχα νά
τῆς μιλήσω ἀπό τότε πού πήγαμε μαζί στό βιβλιοδέτειο
μέ τὴ «Διάπλαση τῶν Παιδῶν». Αύτη ἦταν ἡ διάπλαση
τῶν παιδῶν τῆς ἐποχῆς μου.

(«Θεσσαλία» — Βόλου 23.10.1983)

ΔΥΟ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ ΕΚΑΝΑΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΚΑΝΕ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Στήν τελευταία πρό τοῦ θανάτου του συνέντευξη
πρός τὸν Γ. Πηλιχό («Νέα», 9.12.1983), δ Στρατῆς Δού-
κας (πέθανε σε ἥλικια 89 ἑτῶν, λίγες μέρες μετά τὴ συ-
νομιλία αὐτῆς), εἴπε καὶ τὰ παρακάτω, πού τὰ ἀναδημο-
σιεύουμε μέ τὸν ἴδιο ὑπότιτλο τῆς ἐφημερίδος:

Γ. ΠΗΛΙΧΟΣ: Πώς ἐκδήλωσε ἡ Πολιτεία τὴν συμπαράστασή της
ἀπέντι σας, οὐτά τὰ τελευταία χρόνια πού βρίσκεστε ἀνήμπορος ν’
ἀντιμετωπίσετε ὁ ίδιος τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς;

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ: ‘Εγώ θά ἤμουνα στὴν ψάθα τώ-
ρα, ἀν δέ βρίσκονταν δύο ἀνθρώποι πού μού φέρθηκαν
σάν νά ἦταν παιδιά μου. Εἶναι μιά Ιστορία πού θά στήν
πῶ, ἀλλά ὅσο ζῶ δέ θά ‘Θελα νά τὴ φέρεις στὴ δημοσιό-
τητα.

Κατά τὴν κατοχὴ ἀπό τοὺς Γερμανούς, δ Πεντζίκης
μοῦ ‘στειλε ἀπό τὴ Θεσσαλονίκη, μιά ἐβραϊκὴ οἰκογέ-
νεια, μάνα, πατέρα καὶ δυσ παιδιά, γιά νά τοὺς κρύψω
στὸ σπίτι μου. Πρώτα ἐφτασαν τὰ παιδιά, δ Άρνάλδος
καὶ δ Ιζός, κι ὑστερα οἱ γονεῖς — Ταζάρτες ἦταν τὸ ἐ-
πώνυμό τους. Πῶς νά τοὺς πῶ δχι. ‘Εμένα ή ἀνθρωπιά
μου εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν ὑπαρξὴ μου δλη. Τοὺς πῆρα
λοιπόν στὸ σπίτι, αὐτὸν στὴν ὁδὸν ‘Ορμηνίου 3, τὸ ξέ-
ρεις. Δυσ δωμάτια δλο κιδό. Πήραν τὸ ἔνα ἑκεῖνοι, καὶ
στὸ ἄλλο μείναμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ. Ξαφνικά χτυ-
πάει ἡ πόρτα κι ἐμφανίζεται δ Μόλλας, δ γνωστός κα-

Στρατῆς Δούκας

Συνήθως ἡ Πολιτεία ἀδιαφορεῖ γιά τούς ζῶντες

ραγικοζοπαίχτης, τὸν θυμᾶσαι, καὶ μέ παρακαλάει νά
κρύψω τὸ γιό του, πού ἦταν στὴν ΟΠΛΑ καὶ μόλις εἰχε
τραυματιστεῖ σε κάποια συμπλοκή μέ τούς Γερμανούς.
Οὔτε καὶ σε κείνον μποροῦσα νά πῶ δχι. Τούς δώσαμε
τὸ δωματίο μας κι ἐμεῖς κοιμόμαστε στὸ ‘ἀντρέ’. Ε-
πρεπε δμως νά τοῦ βρω καὶ γιατρὸς τῆς ἐμπιστοσύνης
μου, γιά νά τοῦ βγαίνει τὴ σφαίρα. Εἶναι θαῦμα πῶς δέ
μᾶς ἀνακαλύψανε, γιατί δ αἰθέρας πού χρησιμοποίησε
δ γιατρός στὴν ἐπέμβαση, μύριζε ώς ἔξω στὸ δρόμο κι
ἄν μᾶς πέρνανε χαμπάρι οι Γερμανοί, κανείς μᾶς δέ θά
‘χε γυλυτώμ. Εύτυχως δλα πήγαν καλά ώς τὴν ‘Απε-
λευθέρωση. Μετά τὸν πόλεμο τὰ δυσ ‘Εβραιόπουλα,
ἄντες πιά, πήγαν στὴν Ιταλία κι ἐγκαταστάθηκαν στὸ
Μιλάνο, δπου μαζί μέ δυσ τρεῖς ἀλλους ἐκαναν μιά με-
γάλη ἐπιχείρηση, μέ χίλια ἀτομα προσωπικό σήμερα.

“Οταν ἐλειπα στὸ Μόσχα, γιά νά κάνω ἐκείνη τὴν ἐγ-
χείρηση στὸν προστάτη πού τὴν τελευταία στιγμή μέ
φόβισε ἡ γυναίκα μου καὶ δέν τὴν ἐκανα, ήρθε στὴν ‘Α-
θήνα γιά νά μέ δει δ Άρνάλδος.

Εἶχε καταλάβει, εἶχε πληροφορηθεῖ δέν τὸ ξέρω, δτι
περνούσαμε ἀσχήμα. ‘Από τότε δέν ἔπαψε οὐτε μήνα
πού νά μή μου στέλνει ἔνα τακτικό βοήθημα. Τὰ τελευ-
ταία μου χρόνια μοῦ ἐστελνε 27.500 τό μήνα.

Χωρίς αὐτά τὰ λεφτά δέ θά είχαμε ἡ γυναίκα μου κι
ἐγώ αὐτά τὰ δυσ κρεβάτια στὸ γηροκομεῖο. ‘Οσο γιά
τὴν Πολιτεία, ἔτσι φέρεται συνήθως ἡ Πολιτεία, ἀδια-
φορεῖ δσο ζεῖς κι δταν πεθάνεις σοῦ στέλνει ἔνα στε-
φάνι στὸν τάφο σου.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΒΡΟΝΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελῆ 2 — 104 39, Ἀθήνα
‘Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τὸ νόμο
‘Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελῆ 2 — τηλ.: 88.39.951

Τὰ ἐνυπόγραφα δρθα ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Έρρικος Σαπόρτα

ΜΙΑ ΖΩΗ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΗ
ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στό Παρίσι ζει ένας δάνθρωπος που τά τελευταία είκοσι χρόνια έχει άφιερωθεί στή συγκέντρωση στοιχείων και τή διάδοση τής ιστορίας τών Έβραίων τής Θεσσαλονίκης δονομάζεται «Έρρικος Σαπόρτα».

Ο Έρ. Σαπόρτα γεννήθηκε στή Θεσσαλονίκη τό 1898 και ζει στό Παρίσι από τό 1916. «Έχει γράψει μιά συνοπτική ιστορία τής πόλεως τής Θεσσαλονίκης και τών Έβραίων κατοίκων της άπό τους άρχαίους χρόνους και έχει έκδωσει ένα μυθιστόρημα, μέ τίτλο: «Γύρω άπό τόν Λευκό Πύργο», όπου περιγράφεται η ζωή στή Θεσσαλονίκη κατά τόν δέκατο έννατο και τίς άρχες τού είκοστού αίλιντο.

Τό σπίτι του, σε μιά άριστοκρατική συνοικία τού Παρισιού, άποτελεί κέντρο έρευνής γιά τούς Έβραίους τής Θεσσαλονίκης. «Εδώ βρίσκεται κάθε βιθλίο, έντυπο, καρτποστάλ ή γραμματόσημο που άναφερεται στή Θεσσαλονίκη και ειδικότερα στούς Έβραίους κατοίκους της. Ή συλλογή τού Έρ. Σαπόρτα θεωρείται άως ή πλουσιότερη και πληρέστερη ιδιωτική συλλογή πάνω στό θέμα αύτό.

Ο ίδιος διοργανώνει έκθεσεις φωτογραφιών γύρω άπό τήν ιστορία τής Θεσσαλονίκης και διδάσκει γιά τή ζωή και τά ήθη κι έθιμα τών Έβραίων τής Θεσσαλονίκης. Τόν περασμένο Άπριλιο δ' Έρ. Σαπόρτα προσκλήθηκε άπό τό Πανεπιστήμιο τής Γρανάδα (Ισπανία), δησπόζεις διαλέξεις γιά τούς Έβραίους τής Θεσσαλονίκης. Θεωρεῖται ένας άπό τούς πλέον ειδικευμένους μελετητές στόν τομέα αύτό. Επίσης, είναι τακτικός διμιλητής σε Έβραικά κέντρα και δργανώσεις τής Γαλλίας.

Μέχρι πρό 20ετίας, δηλαδή μέχρι τό 650 έτος τής ήλικίας του, δ' Έρ. Σαπόρτα άσχολήθηκε μέ τό έμποριο ύφασμάτων. Άπο πολύ νωρίτερα, δώμας, είχε έπιδείξει τά πνευματικά ένδιαιφέροντά του, άσχολούμενος τά βράδια μέ τή συλλογή ρητών και παροιμιών στό Λαδίνο. Τό 1958 τό Ινστιτούτο Αρίσας Μοντάνο τής Μαδρίτης, έξεδωσε τό βιθλίο ισπανικών παροιμιών τού Σαπόρτα, μέ τίτλο «Refranero Se-sfaradi». Άκολούθησε ή έκδοση τής μελέτης του: «Η Θεσσαλονίκη και οι Έβραιοι Σειφαραδίμι» στά γαλλικά, δησπόζεις Σαπόρτα έμφανιζεται πλέον και σάν ιστοριογράφος.

Θεσσαλονίκη - Παρίσι

Σέ ήλικια 18 έτών, μετά τήν άποφοίτηση του άπό τό Γαλλικό Γυμνάσιο τής Θεσσαλονίκης, δ' Έρρικος Σαπόρτα άποφασίζει νά σπουδάσει ιατρική στό Παρίσι, και μετά νά έπιστρέψει στή γενέτειρά του. «Γεννήθηκα, λέει, «σέ πλούσια οίκογένεια. Ο πατέρας μου, που ήταν γνωστός έμπορος άλεύρων μέ βοήθησε έπι σειρά έτών στής σπουδές μου και έπι ένα διάστημα άσκηθηκα σε διάφορα νοσοκομεία τού Παρισίου. Ήταν άκομη περίοδος πολέμου και οι περισσότεροι γιατροί είχαν έπιστρατευθεῖ. Γιά κακή μου τύχη, προσθήθηκα άπό βαριά άρρωστια και ύποχρεώθηκα νά διακόψω τίς σπουδές μου έπι δύο χρόνια. Έπειτα άπ' αύτό, άναγκαστηκα νά διακόψω δριστικά τίς σπουδές μου τής ιατρικής».

Μέ τή βοήθεια ένός συγγενούς δ' Έρ. Σαπόρτα άνοιξε δικό του κατάστημα, τό άποτο άναπτυχθήκε σε έπιτυχη έπιχείρηση. «Έτσι, παραιτείται άπό τήν άρχική του σκέψη νά έπιστρέψει στή Θεσσαλονίκη. Μετά τή μεγάλη πυρκαγιά τής Θεσσαλονίκης τού 1917, κατά τήν άποια καταστράφη-

κε τό μεγαλύτερο τμήμα τής πόλεως, ή οίκογένεια τού Σαπόρτα άποφασίζει νά έγκατασταθεί στό Παρίσι.

«Έν αντιθέσει μέ πολλούς άλλους Σεφαραδίμ», τονίζει δ' Έρ. Σαπόρτα, «ή οίκογένειά μου ποτέ δέν θέλησε νά άπαρνθει τήν ισπανική ύπηκοούτητά της. Αύτη τήν παράδοση τή συνεχίζω μέχρι σήμερα. Έξαιτίας αύτού τού γεγονότος, διασώθηκα κατά τήν περίοδο τού δευτέρου παγκοσμίου πολέμου». Τήν περίοδο τού πολέμου έγκαταστάθηκε μέ τήν οίκογένειά του στήν Ισπανία και έπειστρεψε στό Παρίσι μετά τή λήξη τού πολέμου.

«Όρες άτελειωτες μπορεί νά περάσει κανένας στό σπίτι τού Έρ. Σαπόρτα, έπειρεγραζόμενος τήν τεράστια συλλογή στοιχείων που διαθέτει γύρω άπό τή Θεσσαλονίκη. Μεταξύ τών άλλων διαθέτει και μιά σειρά άπό 800 κάρτ ποστάλ που άπεικονίζουν τήν πρό της πυρκαγιάς τού 1917 Θεσσαλονίκη. Οι δέ άφηγήσεις του γιά τή Θεσσαλονίκη δέν έχουν τέλος.

«Ο Έρ. Σαπόρτα είναι έπιτιμος πρόδερος τού Ίδρυματος «Βίδας Λάργας», ένός Κέντρου άφιερωμένου στή διάσωση και τή διάδοση τής παλιάς «σπανιόλικης» πολιτιστικής παράδοσης.

(περιοδικό. «Μπαμααραχά», Σεπτέμβριος 1983).

ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ — ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΤΗΣ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

ΒΟΝΗ: Κυκλοφόρησε πρόσφατα στή Γερμανία άπό τόν έκδοτικό οίκο C.F. Mueller τής Χαϊδελβέργης, ένα βιβλίο - ντοκουμέντο μέ δύες τίς ειδικές άντι-εβραϊκές νομοθεσίες που θέσπισαν οι Ναζί. Συγγραφέας τού βιβλίου είναι δρ. Joseph Wack, διευθυντής τού Ινστιτούτου Leo Baeck τής Ιερουσαλήμ.

Σέ ειδική τελετή στή Γερμανία πρωτεύουσα παραδόθηκε ένα άντιτυπο τού βιβλίου, πού πιλοφορεῖται: «Das Sonderrecht fuer die Juden im NS-Staat» στόν Δυτικογερμανό Υπουργό τής Δικαιούσης κ. Juergen Schmude.

Κατά τήν τελετή, δη γερμανικής καταγωγής συγγραφέας τού βιβλίου, τόνισε δτί τό έργο άποτο άποτελεί τήν πρώτη δλοκληρωμένη άρχοντιστική άντιμετώπιση τού θέματος, μέσα άπό τό διποίον άποδεικνύεται δ μεγάλος άριθμός τών Γερμανών πολιτών οι οποίοι γνώριζαν τήν έκταση τού διωγμού τών Εβραίων.

Ο πρώτον Αμερικανός άντισαγγελέας τού Δικαιοστηρίου τής Νυρεμβέργης, δρ. R.M.W. Kemperer, έγραψε τήν είσαγωγή τού βιβλίου και δρ. Adalbert Rueckerl, διευθυντής τής Κεντρικής Υπηρεσίας γιά τήν «Ερευνα τών Ναζιστικών Εγκλημάτων, από τό Ludwigsburg, έγραψε τόν έπιλογο. Στόν πρόλογο τού βιβλίου, δ Ύπουργός τής Δικαιούσης κ. J. Schmidte, τονίζει δτί οι διακρίσεις, οι διασφημίσεις και οι διώγμοι τών Ισαρηλιτών συμπολιτών μας, συμπεριλαμβανόμενης και τής έκτοπισεώς τους, δέν έγενοντο κρυφά «άλλα τελείως φανερά, δημόσια, μέ τήν έφαρμογή νόμων, κανονισμών, θεοπισμάτων και διατάξεων, καθώς και μέ τή μορφή δικαιστικών άποφάσεων».

Είναι άνησυχητικό, συνεπώς, νά ύπαρχουν σήμερα άτομα που θά μετατρέπονται και πάλι σε ένεργα Ναζιστικά και άντι-σημιτικά στοιχεία. Τό βιβλίο, τόνισε κατά τήν τελετή, άποτελεί τήν πλήρη στοιχειοθέτηση «μιας κατάφορης και σαφούς άδικίας».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΖΙΣΚΑΡ ΛΥΠΑΤΑΙ...

Ο πρώην πρόεδρος της Γαλλίας κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Έσταϊν, σε πρόσφατη τηλεοπτική συνέντευξή του, είπε ότι λυπάται πού δέν έπισκεψή της Συναγωγή της όδού Κοπερνίκ στο Παρίσι, μετά τήρημοκρατική έπιθεση πού ύπεστη, κατά τη διάρκεια της θητείας του.

“Ως γνωστόν κατά την έπιθεση έκεινή σκοτώθηκαν τέσσερα διτομά και 12 τραυματίσθηκαν.

Ο πρώην Πρόεδρος, πού είχε έπικρίνει δριμύτατα την έπιθεση κατά της Συναγωγής, δήλωσε ότι έκεινο στό δόποιο άπειλε πάντα να τονίσει με τη στάση του ήταν ότι, ή ‘Εβραική κοινότητα έτυγχανε την ίδιας ακριβώς μεταχειρήσεως με διότι τίς λοιπές κοινότητες τής χώρας.

«Σήμερα», συνέχισε, «αναγνωρίζω ότι ήταν λάθος πού δέν έπισκεψή μας τη Συναγωγή της όδού Κοπερνίκ άμεσως μετά την έπιθεση».

“Ο κ. Ζισκάρ ντ' Έσταϊν άνεφερε έπισης ότι προγραμματίζει νά έπισκεψει τό Ισραήλ στα τέλη του Δεκεμβρίου.

(«Νιούς Σέρβις» — 12.10.1983)

ΠΕΘΑΝΕ Ο ΔΡ. ΕΡΜΠΕΡΤ ΒΑΪΧΜΑΝ

Ο δρ. “Ερμπερτ Βάιχμαν πού πέθανε πρόσφατα στή Γερμανία σε ήλικια 87 έτων, ήταν ένας θρησκευμένος Έβραιος καὶ έπιφανής δικαστικός, ό ποσος ἀνήλθε στά ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς Διυτικογερμανικῆς διοίκησεως. Γιά ένα μικρό χρονικό διάστημα, μάλιστα, κατά τά έτη 1968-69 χρημάτισε προσωρινός Πρόεδρος τῆς ‘Ομοσπονδιακῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας, μετά τήν παραίτηση τοῦ ἀλλοτε Προέδρου κ. Λούμπτης.

Ο δρ. Βάιχμαν διετέλεσε ἐπίσης σειρά ἑταν μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς Διυτικῆς Γερμανίας. “Οταν ὁ Χίτλερ ἀνήλθε στήν ἔξουσια, διέψυγε ἀρχικά στή Γαλλία, κατόπιν πήγε στήν Ισπανία καὶ, λατικά, κατόρθωσε νά φθάσει στής Ήνωμένες Πολιτείες όπου κατέλαβε ἀκαδημαϊκή ἐδρα.

Τό 1948, μετά ἀπό πρόσληση τοῦ τότε δημάρχου τοῦ ‘Αμβούργου κ. Μάξ Μπρόύερ, δόρ. Βάιχμαν ἐπέστρεψε στή Γερμανία καὶ συνεργάσθηκε με τή σοσιαλδημοκρατική διοίκηση τῆς πόλεως, τής όποιας ὅργοτερα ἐξελέγη δημαρχος. ‘Αργότερα, ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ τοπικού κοινοβουλίου καὶ, τελικά, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ‘Ομοσπονδιακῆς Γερμανικῆς Βουλῆς.

Ο δρ. Βάιχμαν είχε βαθύτατη συναίσθηση τῆς τραγωδίας τοῦ ‘Ολοκαυτώματος καὶ ήταν πάντοτε περήφανος γιά τήν Έβραική τοῦ ταυτότητα, κάτι πού ποτέ δέν παρέλειπε νά τονίζει. Επί μία δεκαετία καὶ πλέον διετέλεσε μέλος τοῦ διοικητικού συμβουλίου τῆς Βιβλιοθήκης Βίννερ στο Λονδίνο, ἐνός ιδρύματος πού ειδικεύεται στή μελέτη καὶ τήν καταπόλεμιση τοῦ Ναζισμοῦ καὶ τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ.

(«Νιούς Σέρβις» — 12.10.1983)

ΓΑΛΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΓΙΑ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Τά Γαλλικά Ταχυδρομεία κυκλοφόρησαν δύο γραμματόσημα ἀφιερωμένα σέ ‘Εβραιόν της Γαλλίας:

Στόν Pierre Mendès France (πρώην Πρωθυπουργό) καὶ στήν Renée Lévy (ήρωιδα τῆς Ἀντιστάσεως, ή όποια ἀπεκεφαλίσθη ἀπό τούς Ναζί τήν 31η Αύγουστου 1943).

ΤΟ Κ.Ι.Σ. ΣΤΟΝ ΕΦΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

Τό Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο ‘Ελλάδος κατέθεσε δί’ ἀντιπροσωπείας του στεφάνι στό Γοργοπόταμο πρός τιμή τῆς ‘Εθνικῆς Ἀντιστάσεως.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

‘Ο πρωθυπουργός κ. ‘Ανδρέας Παπανδρέου συναντήθηκε τήν Παρασκευή 16 Δεκεμβρίου 1983 μέν ἀντιπροσωπεία τῶν Χωρῶν-Μελῶν τῆς ΕΟΚ τοῦ Παγκοσμίου Έβραικού Συνεδρίου, ἀποτελουμένη ἀπό τούς: Γερουσιαστή κ. DREYFUS SCHMIDT (Γαλλία) κ. WERNER NACHMAN (Γερμανική ‘Ομοσπονδιακή Δημοκρατία)

κ. MARTIN SAVITT (Αγγλία)

κ. Ιωσήφ Λόβιγγερ (Έλλας)

κ. SERGE CWAJGENBAUM (Διευθυντή Εύρωπης τοῦ Π.Ε.Σ.)

‘Η συνάντηση διήρκεσε μία ὥρα καὶ ύπηρξε φιλική καὶ ειλικρινής.

‘Ο κ. Παπανδρέου ἐπανεβεβαίωσε ότι οι ‘Ελληνες Έβραιοι είναι ἀναπόσταστο τμῆμα τοῦ ‘Ελληνικοῦ Λαοῦ καὶ ότι ἡ Κυβέρνησή του είναι ἀποφασισμένη νά λάβει ὅπιο δήποτε ἀπαραίτημα μέτρο γιά τήν ἀντιμετώπιση κάθε ἀπόπειρας ἀντισημιτισμού. ‘Ο κ. Πρωθυπουργός ἐπανεβεβαίωσε μέ χαρά τήν πρόσκληση πού ύπειλούνε δόρ. Λόβιγγερ (Πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Ισραηλιτικοῦ Συμβουλίου ‘Ελλάδος), γιά νά παραστεῖ στό μνημόσυνο τῆς 29ης Απριλίου 1984 γιά τήν 40η ἐπέτειο τῆς ‘Ημέρας Μνήμης τῶν ‘Ελλήνων Έβραιών — θυμάτων τοῦ ‘Ολοκαυτώματος. Τό μνημόσυνο αὐτό τελείται γιά νά ύπενθυμίζει ότι τό 86% τῶν ‘Ελλήνων Ισραηλιτῶν ἔξοντάθηκε ἀπό τούς Ναζί.

Στή διάρκεια τῆς συζητήσεως δόρ. Πρωθυπουργός ύπενθυμίσει στήν ἀντιπροσωπεία τήν ἀποτυχία τῆς Συναντήσεως Κορυφής τῆς Ε.Ο.Κ., γιά τήν ἐπίλυση τῆς ἐσωτερικῆς τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως. ‘Υπενθυμίσεις ἐπίσης στήν ἀντιπροσωπεία τή θέση τῆς Κυβερνήσεως του δσον ἀφορά τήν Μέση Ανατολή. Τόνισε μέ σαφήνεια, ότι ἐπιθυμεῖ τή βελτίωση τῶν σχέσεων μέ τό Κράτος τοῦ Ισραήλ καὶ τέλος ἐπανεβεβαίωσε τό δικαίωμα τοῦ Ισραήλ νά ζει σέ ἀσφαλή καὶ ἀνεγνωρισμένα σύνορα.

עַל חַיִם הָא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)